№ 59 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 15 ՄԱՐՏԻ

ԹԻՖԼԻՍԵՑՈՑ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 10 ռուբ.
Կէս տարին . . . 6 ռուբ.
Ամսական . . . 1 ռուբ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունւում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պիտի վերջանայ անպատճառ յետագայ որևէ ամսի վերջին։

Մարտի մէկից մինչեւ տարւոյ վերջը արժէ 9 ռուբլի։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐ. և ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹ. ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ

Հասցէ փոխելու համար պէտք է ուղարկել 50 ԿՈՊԷԿ (կարելի է և դրոշմաներով) և հին հասցէն, առանց որի դիմումները կը մնան ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916 ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 15 ՄԱՐՏԻ № 59

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԵՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵԶՈՒՈՎ.—1-ին երեսի վրայ տողը (պետիտ) 10 կոպ., Գովազդից յետոյ 20 կոպ., 4-րդ երես 5 կոպ., Գովազդից յետոյ 10 կոպ.։

ԱՊԱՌԻԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 9—3 ժամ., գրասենեակը 9—3 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՈՏ ժ. 2-ից մինչ 3-ը։

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ". Сололакская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57. կամ Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon".

ՕՐՒԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արեւմտեան ճակատում շարունակւում են եռուն կռիւները, գլխաւորապէս հիւսիսային մասում։

Կովկասեան ճակատում ռուսները շարունակում են եռանդուն կերպով առաջ շարժուել վերին Ճորոխի շրջանում։

Միջագետքում ընդհարումներ են տեղի ունեցել անգլիացիների և թիւրքերի միջև։

Բալկաններում թնդանօթաձգութ է տեղի ունենում Մաստիկովի շրջանում։

Վերդէնի մօտ տեղի են ունենում միայն թնդանօթաձգութեր։

Հիւսիսային ծովում գերմանական «Գրէյֆ» և անգլիական «Ալկանտարա» օժանդակ յածանաւերի միջև տեղի ունեցած կուի ժամանակ երկու նաւերն էլ կործանուել են։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Համաձայն 1916 թ. փետրուարի 24-ին հաստատուած պայմանագրի, ԸՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՃՐՋԱՆՆԵՑԻՆ ԹՈՒՂԹԱ-ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵԻ և Ինժեներ Իւան Սերգէևիչ ՊՈՆԴՈԵՒԻ միջև, Նրա պահեստից, որը գտնւում է Թիֆլիսում, Ելիզաւետեան փողոցի վրայ, №№ 127 և 164, երկրի պաշտպանութեան գործի համար բաց է թողնւում առանձին և ամեն տեսակի երկաթներ, ինչպէս նաև շինութեան այլ պարագաներ մշակելու համար, համաձայն պայմանագրի նշանակած գների։

Ամեն տեսակի որոշումներ և նիւթեր ձեռք բերել Նարեաղ ստանալու համար դիմել Թաղմա-Արդիւն. Կոմիտէի Մեխանիքական Բաժանմունքի գրասենեակ, Ելիզաւետեան փող., № 184։
271 10—5

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ախալցխայի Հայոց Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ ծխական Հոգաբարձութիւնը սրանով յայտարարում է ի գիտութիւն ընդհանուր հասարակութեան, որ սոյն 1916 թ. մարտի 27-ին Ախալցխայի Հայոց Եղիսաբէթեան օր. դպրոցում նշանակւած է **ԱՃՈՒՐԴ** կապալով տալու Ախալցխայի գաւառում գտնուած եկեղեցապատկան «Դէօգ-Դաղ» սարերի Սուլղայի արօտատեղիները։

Պայմանների հետ ծանօթանալ ցանկացողները կարող են դիմել Հոգաբարձութեան։

Ախալցխայի Հայոց Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ Ծխական Հոգաբարձութեան Նախագահ՝ Մ. ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ
922 3—1

Թիֆլիսի ակնաբուժարանի աւագ օրդինատոր բժշկուհի
ՍՈՖԻԱ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ
Ընդունում է ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ունեցողներին ամեն օր 1½—3 ժամը։ Սերգէևսկ. փող. № 1, հեռախօս 16—67
41 50—27

ԲԺԻՇԿ
ՅՈՎ. ԼԱԶԱՐԵԱՆՑ
Նախկին օրդինատոր Օդեսսայի համալսարանի կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան կլինիկայի։
Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան։ Ընդունում է հիւանդներին բացի կիրակից ամեն օր, առ. ժ. 1—3 և երեկ. ժ. 5—7։
Հասցէ՝ Саперная ул., № 35. հեռախօս № 16—83. 1038 50—41

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼՈՒՄ
ԲԺԻՇԿ
ՎԱՂԱՐՇԱՊՈՒՀ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
ՏԻՐՈՍԵԱՆ
Ներքին և կանանց հիւանդութիւնների, Հիւանդներին ընդունում է առաւօտեան ժամը 8-ից մինչև 9-ը, երեկոյեան ժամը 5-ից մինչև 7-ը։ Միխայլովսկայա փող., տուն Դրամբեանի։
184 25—12

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ
ԵՒ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
ԿԵՕՆՃԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԻ
Պլոմբ. ոսկուց, արծաթից, ֆարֆորից. ատամի հեռ. առանց ցաւի։ Արհեստ. ատամներ ոսկուց (առանց քիմքի) և կաուչուկից՝ կատարելագործեալ մեթոդով։
Ընդուն. 10—2-ը ցեր., 4—7 երեկ.։ Լերմոնտովսկայա փող., № 1, մուտքը պերէուլկից։ 100—96 727

ԲԺԻՇԿ
Շուշանիկ Նարաբեան
Ընդունում է հիւանդներ
կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան մասնագէտ։ Ընդունելութիւնը ամեն օր ցերեկվայ 1—2 ժ. երեկոյեան 4—6 ժամը։
Սոլոլակ, Ռտիշչևսկայա փող. № 1.
705 Հեռախօս 10—58։ 100—80

ԲԵՌԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ.
ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, ռենտգենեան կրծքի, թոքերի, ՌՕՆՏԳԵՆԻ [illegible] և սրտի, բժշկութիւն Նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՈՎ, Թոքախտի, սրտի և [illegible] ԾԱՂԹԱՑԻՆ ՌԵՆՏԳԵՆԻ [illegible] ամեն օր 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը։
Բեհբուտովսկայա № 23, հեռ. 7—94.
243 25—12

ԲԺԻՇԿ
Բ. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ
Վեներական, կաշի, սիֆիլիս և Եռանց հիւանդութիւններ։ Բուժում «606» և «914» պրեպարատներով։ Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր երեկ. ժ. 5½-ից մինչև 8-ը։ Միքայէլեան փող., № 33.
38 Հեռախօս 16-17. 100—55

ԲԺԻՇԿ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը, մասնաւորապէս կոկորդի, քթի, ականջի հիւանդութիւններով։
Առաւօտ. ժամը 10—12-ը։
Երեկոյեան » 5—7-ը
Бебутовская ул., № 26. 3-րդ օրինակ գիմնազիայի կողքին։
849 75—66

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

III

Համերաշխութիւն խորագրով մեր անցեալ չորսթեայ յօդուածի մէջ բաւական արդէն խօսեցինք այդ ծանր ու նուրբ խնդրի մասին, մատնանշեցինք կացութեան տխուր ու չակելի կողմերը, չինայելով և Բիւրոյին և Բիւրոյի հակառակորդներին։ Ասացինք, որ այդ խնդիրը յուզում է գրեթէ բացառապէս հայ գաղութներ, որ այստեղ երկրում, բարեբախտաբար, հասարակական գլխաւոր հոսանքները գործում են համերաշխ, որ նոյնիսկ Բիւրոյի անդամների մի պատկառելի թիւ—կասենք՝ նրանց ճնշող մեծամասնութիւնը—պատկանում է սահմանադիր-ռամկավար հոսանքին, որին յարած է և «Մշակ» թերթը։ Ցորդորեցինք «Հորիզոնի» կողմից, որ գաղութների անպատեհ կռիւներին վերջ տալու համար աւելացնեն Բիւրոյի կազմին ուժ որ կուզեն, ռամկավար, պահպանողական, հընչակեան, անգամ մարքսիստ հայ ինտելիգենտներ։

Անգամ մարքսիստներ։ Այդ յորդորն անելով, մենք չէինք մոռանում, որ մարքսիզմ դաւանող գրեթէ ամբողջ մեր երիտասարդութիւնը բոյկոտ է արել Ազգային Բիւրոյի գործելակերպը, չի ընդունում ոչ կամաւորական շարժում, ոչ դիւանագիտական աշխատանք, ոչ էլ խորհում որ և է այլ ճանապարհով առաջ մղել հայ քաղաքական դատը՝ փրկելու համար հայ ժողովրդի անօգնական բեկորները և տնօրինելու համար նրանց ճակատագիրը հայրենիքում։ Բայց ինչ արած. մարդիկ կան, որ կուզեն [illegible] Բիւրո [illegible] «բոլոր հոսանքները»։ Մարքսիզմն էլ մի հոսանք է մեր ինտելիգենտ երիտասարդութեան մէջ և ես աւելի քան համոզուած եմ, որ նա էլ կուզէ ընկնել իր ներկայացուցիչները ազգային խօսարան։ Ինչ կանէ այնտեղ—չգիտեմ։ Ցիշում եմ միայն մարքսիստների մի ուշագրաւ յայտարարութիւնը, 3 տարի սրանից առաջ, Պետական Դումայում, երբ Սազոնով, նրանից յետոյ Միլիւկով, Պազրջանեան և ուրիշներ խօսեցին երկարօրէն Հայաստանում մտցւելիք ռէֆորմների մասին։ Մարքսիստական սոցիալ-դէմոկրատիայի պատգամաւորները — Սկոբելեւ և Չխեյձէ—յայտարարեցին, որ իրենք դէմ են որևէ արտաքին, ռուսական ու եւրոպական միջամտութեան և որ հայոց հարցը կը լուծւի, Հայաստանը կը խաղաղւի միմիայն ներքին աշխատանքով... հայ, քիւրդ, թաճիկ պրօլետարիատի միաբանութեամբ ու եղբայրութեամբ...

Ինձ ասում են, որ մեր հայ հաւատացեալներն էլ, Բիւրո գալով, պիտի խօսեն նոյն բարբառով և պիտի ստեղծեն մի անվերծանելի քաոս։ Ինչպէս անել՝ Քաղաքակիրթ ազգերի մէջ ամենածայրայեղ սոցիալիստների ներկայացուցիչները հրաւիրւած են նոյն իսկ մինիստրական պաշտօնների և նրանք զուտ սոցիալիստական աւետարանը առ այժմ ծալած, ընդհանուրի հետ խորհում են միայն, թէ ինչպէս յետ մղեն թշնամուն և պաշտպանեն ազգն ու հայրենիքը։ Բայց մերոնք բոլորովին տարբեր տիպի հաւատացեալներ են, նրանց ականջին խօրշելի են ազգ, ճայրենիք բառերը և նրանք մեծ մասամբ հրաժարւել են միշտ ազգային կուի և ինքնապաշտպանութեան բոլոր ցաւոտ պարտաւորութիւններից։ Դիզերել են միշտ մի տխուր ռէզոնեօրութեան մէջ և խօսել են, խօսել են անվերջ։ Սրանք իրողութիւններ են—նոյնքան դաւեչական, որքան և ողբալի—որ պէտք է կըկնել յար և միշտ, որովհետև այդ պարոնները բնաւ չեն փոխւում, ոչինչ չեն սովորում կեանքից, պատմութիւնից։ Տաս տարի առաջ—մեր արիւնոտ բախումների օրերում—նոյնն էին. այսօր նոյնն են։ Բաւական է միայն անդրադառնալ այն դէպքերի վրայ, որ վերջին մէկ տարւայ ընթացքում տեղի են ունեցել Բաղւի Բիւրոյի շուրջը։ Բոյկոտը, մերժը, օբստրուկցիան չեն պայմանաւորւած լոկ այն քաղաքական դիրքորոշումներով, որոնց մէջ սկիզբ է առել կամաւորական շարժումը։ Բոյկոտը, մերժը առաջ կը գար և այն պարագայում, եթէ դիցուք Անգլիան գտնէր իր դաշնակցի աշխարհագրական դիրքում, եթէ մենք յարած ու փարած լինէինք անմիջապէս Անգլիային... Զնչին բացառութեամբ, այդ մարդիկ դեռ ապրում են քաղաքական մանկութեան շրջանը և չեն մարսել ոչ սոցիալիզմ, ոչ էլ հասարակական գիտութեան այբբենը։ Եւ իբրև այդպիսին՝ հայ մարքսիզմը մի կոպիտ անարխիզմ է մանաւանդ ներկայ օրերում։

Միացնել բոլոր հոսանքները, դուրս թողնելով մարքսիստներին,— սրանք պէտք է անխուսափելիօրէն շարունակեն մերժը դրսում։ Մինչև օրս «Մշակ» թերթն էր նրանց ագիտացիայի ամբիոնը, այսուհետև այդ թերթը ժամանակաւորապէս կարող է սահել նրանց ձեռքից, բայց նրանք կը գտնեն այլ միջոցներ՝ իրենց օբստրուկցիան առաջ տանելու, կըստեղծեն սեփական օրգաններ, արդէն իսկ ունին։

Փորձեցէք նրա բերել. գուցէ համակերպեն, չէզոքանան։ Կան, վերջապէս, տգէտ ու հաստակող դոգմատիկների շարքում մի քանի լուրջ անհատներ, որոնց միտքը աւելի բաց է նոր սթափեցնող հովերի առջև և որոնք տրամադիր են սրբագրելու իրենց ըմբռնումը ազգային բարդ կընճիռների մասին։ Հրաւիրեցէք այդպիսիներին։ Բարի գալուստ բոլոր ցիտակ և չափահաս հայ քաղաքացիներին, որոնց միտքը չի մթագնած կոյր հակառակորդութեան տենդով և որոնց [illegible] իրեց ցաւում է հայ տարաբախտ և ծւատւած ժողովրդի համար։

Միք. Վարանդեան

«ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՉՈՒՆԻՆՔ»

Մինչև այժմ շատերի համար մութ և անորոշ է մնացել այն հարցը, թէ մեր ազգային ընկերութիւնները, մասնաւորապէս փախստականների գործը վարողները դրամի պակասութիւն ըզգում են, թէ ոչ։ Անորոշ է հարցը, ասում ենք, որովհետև յաճախ միմեանց միտող պատասխաններ ենք ստացել մեր հարցումներին։ Երբեմն ասել են, որ միջոցներ կան, բայց անկարելի է օգտագործել նրանց. չկան մթերքներ, չկան փոխադրութեան յարմարութիւններ և այլն։ Բայց երբեմն էլ մարմինները և լիազօրները, ժպիտները երեսներին՝ ասել են. այդ բոլորը լաւ է, բայց... միջոց չկայ։

Որտեղ էլ թաղնուած լինի ճշմարտութիւնը, պարզ է, որ մարմինները իրենք էլ չգիտեն, թէ ինչքան կարժէ իրենց ստանձնած գործը և ինչ միջոցներ պիտի ունենան իրենք։

Այն ժամանակից, երբ պետութիւնը սկսեց նպաստ տալ փախստականներին, հայկական կազմակերպութիւնների այս անճար դրութիւնը փոքր ինչ փոխւեց։ Նրանք մօտաւորապէս գաղափար կազմեցին, թէ ինչ նիւթական զոհաբերութիւն է հարկաւոր, ինչ չափով ազգային կազմակերպութիւնները պիտի լրացնեն պետութեան տւած նպաստը և այլն։

Իմ կարծիքով, մեր ընկերութիւնների նիւթական անորոշ դրութիւնը մեծապէս առաջ է գալիս բիւջէի բացակայութիւնից։

Ամեն մի ձեռնարկութիւն, լինի նա մասնաւոր, կամ հասարակական, կազմում է իր բիւջէն,—նախահաշիւը,—աւելի կամ պակաս երկար ժամանակամիջոցի համար և որոշ յօդւածային մանրամասնութեամբ։

Մեր ազգային ընկերութիւնները վերջ ի վերջոյ դարձել որոշ ձեռնարկութիւններ են։

Նրանք էլ պիտի ունենան իրենց բիւջէն։ Այն հանգամանքը, որ մեր ընկերութիւնների միջոցները կազմւում են խոշոր չափով պատահական աղբիւրներից՝ նուիրատւութիւններից, չի մխտում բիւջէ կազմելու անհրաժեշտութիւնը և հնարաւորութիւնը։ Ընդհակառակը, նուիրատւութիւնները հենց այն ժամանակ կարող են առատ և պարբերական լինել, յարմարուել կարիքի աստիճանին, երբ նուիրատուներին առաջ պարզ և անպաճոյճ թւերով դրւած է մօտիկ ապագայի անհրաժեշտ գործունէութեան նախահաշիւը։ Այլապէս այդ «պատահական» կամ բարեգործական աղբիւրներին դիմելը անորոշ և տարտամ բնաւորութիւն է ստանում։ Պիտի խոստովանել, որ հարուստները այսօր աղէտի և ծով կարիքի օրերին քիչ են տալիս ոչ միայն այն պատճառով, որ՝ «փողը հոգի չի, որ հանեն՝ տան»։ Շատ յաճախ հարուստները տեղեակ չեն լինում ծախսերի քանակին, կոնկրետ ձեռնարկներին, նրանց ծաւալին և նշանակութեանը։ Ի հարկէ, մարդիկ գիտեն, որ «ազգը» մեծ օգնութեան կարիք ունի։ Բայց այս հնացած և բանալ դարձւածը շատ անորոշ պարտականութիւն է դնում հայ հարուստի վրայ։ Նա մի բան տալիս է, նա կը տայ աւելին, եթէ իրազեկ լինի ընթացիկ և ապագայ ծախսերին և կարիքներին։

Բայց մեր ընկերութիւնները այդպիսի աշխատանք չեն կատարում։ Համաձայն իրենց բարի սովորութեան՝ գաղթականական մարմինները ոչ միայն չեն յայտարարում իրենց նախահաշիւը, այլև ուղղակի չեն կազմում այդպիսին։ Նրանք պարտական չեն համարում տեղեկացնել նուիրատուներին իրենց ապագայ անելիքի մասին։ Կամ բացատրում են այնպէս, որ տպաւորութիւն չի ստացւում, թէ ինչն է այսքան հարկաւոր և ոչ աւելի կամ պակաս։ Ընկերութիւնները «ուէքեր»ներ են ուզում, որպէսզի ծածկեն իրենց անորոշ ընթացիկ ծախսերը։ Նրանք ուզում են ունենալ մի քսակ, որից հնարաւոր վերցնեն և ծախսեն։ Մենք չենք խօսում ծախսերի նպատակայարմարութեան մասին։ Թերևս բոլոր ծախսերն էլ արւում են խնայողաբար և կարևոր նպատակներով։ Խնդիրը նրանումն է, որ մարմինները մթութեան մէջ են թողնում արւելիք ծախսերը և կարիքները։

Այս անորոշութիւնը, անյայտութիւնը թոյլ չի տալիս կազմակերպել նուիրատւութիւնները և դարձնել նրանց տեւական։ Ամեն տեղ նախադասւում են պարբերական ժողովարարութիւններ։ Սրանք սկսւում են, բայց երկար չեն տեւում։ Մարդիկ զգում են իրենց վըրայ շատ անորոշ պարտականութիւն՝ «օգնելու ազգին»։ Նրանք կոնկրետ կերպով չգիտեն, թէ ինչի է ծառայելու իրենց տւած այս ամսւայ նպաստը... Բայց մեթէ պարզ չէ, որ մարդու պարտականութեան գիտակցութիւնը աւելի պարզ և անխուսափելի է դառնում, երբ նա ծառայում է, ոչ թէ «ազգին» ընդհանրապէս, այլ մի որոշ կոնկրետ գործի մի որոշ ժամանակաշրջանում և մի որոշ զոհաբերութեամբ։ Իսկ «ազգին օգնելու» պարտականութիւնը չի կապւած ոչ օրւայ, ոչ էլ ամսւայ ընթացքում պահանջւած զոհաբերութեան, կամ աշխատանքի հետ։

Երբ ընկերութիւնները միմեանց հետ համաձայնութեան գան, բաժանեն իրենց մէջ շրջանները, կամ գործերը, այն ժամանակ հնարաւոր կը լինի աւելի որոշ բիւջէ կազմել և աւելի հասկանալի, տպաւորիչ առաջարկներ անել հայ հարուստներին կամ հասարակութեանը։

Այդպիսի պայմաններում հնարաւոր է նոյնիսկ, որ կոնկրետ շրջանների նուիրատուներ, զանազան հարուստներ կապւեն այս կամ այն գործի, այս կամ այն շրջանի հետ։ Նրանք իրենց գործը կը համարեն և իրենց մէջ էլ կը բաժանեն նպաստների պահանջները։

Միացած ընկերութիւնների ընդհանուր կենտրոնը և ընդհանուր գանձարանը իրենց նախահաշիւների և ծախսագրերի մէջ երևան կը հանեն ամբողջ ծախսերը, և անհրաժեշտ եկամուտների ամբողջ քանակը։

Հայկական հանգանակութիւնները պիտի վերսկսեն նոր թափով։ Թէ փախստականների վերադարձը, թէ նրանց տնտեսութեան վերականգնումը չեն կարող լի ու լի իրագործել պետական նպաստներով։ Մեզ դեռ յայտնի չէ, թէ ինչ աջակցութիւն է ստանալու պետութիւնից կովկասահայ գիւղացութիւնը ցանքերի և այլ կարիքների համար։ Անորոշ է վերադարձող թիւրքահայերի վիճակը։

Այս պատճառով պետութեան յատկացրած մինիմալ նպաստը չպիտի հանգստացնի մեր խիղճը։ Աշխատել պետութիւնից աւելի մարդավայել նըպաստ ստանալու համար, չի նշանակում հրաժարւել ազգային հանգանակութիւնից։

Եւ ինչու հրաժարւել։ Առեւտրաարդիւնաբերական դասը, կարծեմ, «չի տուժել պատերազմից», եթէ աւելին չասենք։ Նա կատարել հնարաւորութիւն ունի իր յանկարծակի, անսպասելի գիւտերականներից բաժին հանել մեր ժողովրդին այսպիսի մի ծանր վայրկեանում։

Դժւար չի լինի այս գործում յաջողութիւն ունենալ։ Միայն ընկերութիւնները պիտի թողնեն իրենց աշխատանքի և գործավարութեան եղանակը։

Ա. Շ.

«ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ»

«Եղբայր. Օգնութեան» օժանդակութեան աղբիւրները կը կազմեն մասնաւոր անհատներու և զանազան ընկերութիւններու, հիմնարկութիւններու և քաղաքներու կողմէ ուղարկւած նւէրները։ Պետրոգրադ քաղաքը տւած է 47,000 ռուբլի, նոյն տեղի հայութիւնը՝ 77,000 ռուբլի և եկեղեցական խորհուրդը՝ 100,000 ռ., Ախալցխայի հայութիւնը մասնակցած է 3000 ռուբլիով։ Մեծաքանակ գումարով օժանդակութիւններ ուղարկւած են նաև հայ գաղութներէ և օտար հաստատութիւններէ ու միսիոնարներէ։

Գիւտէն մինչև 1915 թւի նոյեմբերի 9-ը եղած է հետևեալ կերպով—մուտքը՝ 1,265,968 ռ. 56 կոպ. և ելքը՝ 951,920 ռ. 17 կ., իսկ մինչև 1916-ի նոյեմբերի վերջերը ըստ Բաղրատ եպիսկոպոսի յայտարարութեան մուտքը եղած է 1,400,000 ռուբլի*)։

«Եղբայրական Օգնութիւնը» իր հակոյական գումարները ծախսելու և փախստականներուն օժանդակութիւն հասցնելու մասին Վանէն—Իգդիր ճանապարհին վրայ, Սուրմալուի շրջակայքը, Մարգարա գիւղի, Էջմիածնի, Երևանի, Թիֆլիսի, Բաքւի, Ալէքսանդրապոլի և Գանձակի շրջականները հաստատւած սննդատու կայաններու մէջ տեղական յանձնաժողովներու կողմանէ բաշխւած է դրամ, ալիւր, հաց, կերակուր և վերջերս ալ տաք շորեր։

Ասոնցմէ զատ նպատակ ընտրած է հոգալ որբերու, հիւանդներու և դպրոցական երկսեռ աշակերտութեան համար բանալով դպրոցներ, որբանոցներ և հիւանդանոցներ։ Ներկայիս որբանոցներ կը գտնուին հետևեալ տեղերը—մէկը՝ Էջմիածնի, հինգը՝ Երևանի, մէկը՝ Նոր-Բայազէտի, մէկը՝ Ղարաքիլիսայի, մէկը՝ Աղէքսանդրապոլի, մէկը՝ Հին-Նախիջևանի, երկուք՝ Թիֆլիսի, չորսը՝ Ղըզլարի, Դիլիջանի և մէկը՝ Աշտարակի մէջ**)։ Թիւրքահայ փախստական աշակերտութեան համար դպրոցները բացւած են. հինգը՝ Երևանի, և ապա գաւառներու մէջ ծխա-

*) Վերոյիշեալ տեղեկութիւնները ինծի հաղորդեց Երևանի առաջնորդ գեր. Խորէն եպիսկոպոսը, կարգ մը ծանօթութիւններ ալ տուաւ մեր տեղեկութեան առնեն պատասխանելով ներկայ գտնուող Բաղրատ սրբազանը. սակայն հակառակ իմ ցանկութեան ես չկարողացայ լիակատար հաշւեկշիռ ներկայացնել «Եղբ. Օգնութեան» գործունէութեան եղանակի մասին գաղափար կազմելու համար, որովհետև Կենտր. յանձնախումբը հակառակ մամուլի և հասարակութեան պահանջներուն՝ ցարդ որ և է պաշտօնական հաշւետւութիւն կամ զեկուցագիր հրատարակած չէ։

**) Մեր ստացած տեղեկութիւններու համաձայն՝ Աշտարակի մէջ հայ փախստականներուն բոլոր գործեր փոխանցւած են Մոսկւայի Հայկական Կոմիտէին։

Հ. Բաղրանի

digitised by A.R.A.R.@

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 15 մարտի

ՑԱՄԱՔ ՊՐՈՊԱԳԱՆԴ

Մեր խօսքը դարձեալ եւրոպական պրոպագանդի մասին է։ Գ. Կ. Թումայեան հարկ է տեսել «Մշակի» երեք թերթօնի մէջ պատմելու բովանդակութիւնը մի հայատեաց հեղինակի աշխատութեան, ուր խտացւած են ամենամութ գոյներով այլ և այլ ժամանակ արտայայտւած յոռի կարծիքները հայ ժողովրդի մասին։ Հեղինակը անգլիական պարլամենտի անդամ է, սըր Մարք Սայս, որին պ. Թումայեան անւանում է «հեղինակաւոր ճամբորդ»։ Այդտեղ ոչ միայն թւած են այն բոլոր բարեմասնութիւնները, որ եւրոպացիք վաղուց ի վեր գտել են և խարանել Պոլսի, Զմիւռնիայի մեր չարչի, վաշխառու տարրերի մէջ և որոնք, անշուշտ, ճշմարտութիւն են—այլ ամբողջ հայութիւնը ներկայացւած է, իբրև ծայրէ ծայր ապականւած ու դատապարտւած մի համայնք։

Դժւար թէ երբևիցէ կարդացած լինէինք մի աւելի ծանր մեղադրական մեր ցեղի մասին։ Եւ հակառակ Մարք Սայսի երեսփոխան լինելու հանգամանքին—որ, ի հարկէ, չի կարող սրբացնել մարդուն,—մենք կարծում ենք, որ մի այսպիսի ճգնաժամային վայրկեանում այս տեսակ մի գիրք հրատարակողը—թէկուզ լինի նա մի հեղինակաւոր ճամբորդ—կարող է միայն մի վատ մարդ լինել։ Որովհետև, նա ոչ միայն խպառ և ամենածայրայեղ ոճերով սևացնում է հայ ժողովրդի բարոյական առաքինութիւնների տախտակը, ոչ միայն ձգտում է արդարացնել մեր դահիճներին, տեղ-տեղ նոյնիսկ չքմեղացնել թիւրք կառավարութիւնը, այլ և պարզապէս թելադրում է անգլիացիներին՝ երես դարձնել հայերից ու հայ դատից։

... «Եթէ անգլիացի մարդասէրներուն և թափառաշրջիկ աւաղակներուն (որոնք յեղափոխութեան աշխոյժ գործիչներ են) նպատակն այն է, որ արևելեան գաւառներու մեծագոյն մասը հայ սակաւապետութեան մը ձեռքը յանձնուի անպայման, յանձամ իսլամ մեծամասնութեան մը պոռթկումը կամ թիւրք կառավարութեան ձեռք առած զսպողական միջոցները չեմ կրնար դատապարտել»...

Այսպէս է խօսում հայկական դատի նոր չար հրեշտակը։ Մենք համոզւած ենք, որ այդ մարդու լեղոցապատառումը չի կարող տպաւորութիւն գործել մի երկրում, ուր եղել են Գլադստոններ, Մակ-Կոլմեր և Լինչեր, ուր այսօր էլ դեռ կանգուն է գլադստոնեան դպրոցի ծերունազարդ շառաւիղը—Ջէյմս Բրայս։

Մարք Սայս և Ջէյմս Բրայս... Մինը անարգանքի ցեխ է շպրտում հայութեան վրայ, միւսը 30 տարուց ի վեր—դեռ այն օրերից, երբ կատարել է Մասիսի վերելքը—հիացմունքի խօսքերով է միշտ յիշատակում «հայաստանի ազնիւ գիւղացուն»։ Ահա պարիզեան «Le Journal» թերթի վերջին համարներից մէկում նրա վճռական յայտարարութիւնները նոյն նիւթի առթիւ. Բրայս նորերս Պարիզ է գնացել, որպէս անդամ անգլ. պարլամենտական պատւիրակութեան և յիշեալ թերթի մի աշխատակիցը, Լանդօ, տեսակցելով նրա հետ, ասել է նրան, ի միջի այլոց. «Անշուշտ, ռուսական յաղթանակները Հայաստանում առանձնապէս ուրախացնում են Ձեզ, որպէս հայութեան համոզւած պաշտպանի»։ Ազնիւ լորդը պատասխանում է բառացի.

— «Այո, արդարև. հայոց ազատութեան դատը ինձ առանձնապէս մօտ է և թանգ»։

Պէտք չէ վհատել, որ անգամ այսօր հրապարակի վրայ երեւան են գալիս Սայսի պէս տիպեր։ Դա պէտք է միայն աւելի խթանէ մեր եռանդը, աւելի աճեցնէ մեր պրոպագանդի ծաւալը։ Թումայեանները շատ գործ ունին կատարելու ներկայ ծանր վայրկեաններում։ Թող յիշեն նրանք, թէ ինչքան ճիգ թափեցին մի քանի հայեր նոյն Լոնդոնի մէջ, 1878-ի օրերում։ Վայրկեանը չափազանց փափուկ է և պատասխանատու. հայ դատի երդւեալ ոսոխները—թշնամի կառավարութիւններ և մասնաւոր անհատներ—պիտի ջանան ամեն գնով վարկաբեկել այդ դատը. պէտք է արթուն կեցւած հսկել և փաստերով ու նոյն եւրոպացիների վկայութիւններով սպառազինւած, հակադրել ինսինուացիաների, թունաւոր ներշնչումների դէմ։

Մեր ոսոխների շարանին աւելանում է մէկն ևս—մի նոր Վամբերի կամ մի նոր վամպիր—որ մաջառ գիտնականի պէս կը մնայ միշտ անարգ սիւնին գամւած՝ հայ ժողովրդի եղեռնապատում տարեգրութեան մէջ։ Պրոֆ. Թումայեան հարկ է տեսել ծանօթացնել մեզ այդ նոր տիպի հետ. թող նա բարեհաճի անգլիական մամուլի միջոցով ծանօթացնել և սըր Մարք Սայսին հայոց իր մասին յայտնած կարծիքի հետ։

կան դպրոցներում կից, ինչպէս Նոր-Բայազէտի, Աշտարակի և Ղամարլուի մէջ։

Հանրակացարաններէն 7-ը կը գտնուէին Ալէքսանդրապոլի, և հինգը Երևանի մէջ *)։ Վերջին հիւանդանոցը կը գտնուէր Երևանի մէջ 70 մահճակալով, որը դեկտ. 15-ին փակւեցաւ և շէնքը տրամադրւեցաւ որբանոցի, իսկ հիւանդները տեղաւորւեցան Քաղաքներու Միութեան հիւանդանոցներուն մէջ։

Երևանի մէջ գոյութիւն ունի նաև Կանանց Աշխատանքի Տուն մը, ուր՝ կ'աշխատէին գլխաւորաբար ժրաջան և աշխատասէր վանուհիներ։ «Աշխատանքի Բիւրօ» մը, որուն նպատակն է համաշխատակցական սկզբունքի հիման վրայ փախստական արհեստաւորներու համար արհեստանոցներ հիմնել և միջնորդ հանդիսանալ աշխատանք որոնող արհեստաւորներու, ծառայութիւն առաջարկողներու և տէրերու միջև։ Աշխատանքի Բիւրօ-ի մասին երևի մենք կանդրադառնանք ուրիշ յօդւածով մը, որովհետև ան վերջերս բաւական աղմուկ հանեց իր շուրջը։

Թէ ինչ չափով կարողացած է գործնականացնել «Եղբայրական Օգնութիւնը» իր ընդգրկած նպատակակէտը, և իւրաքանչիւր հիմնարկութիւնը կամ անհատն ինչ չափով և ինչ եղանակով օգտւած է տրւած միջոցներէն, ասիկա կիմանանք այն ժամանակ, երբ էջմիածնի Կենտրոնական Յանձնաժողովը բարի ըլլայ լիակատար ու ճշգրիտ թիւերով ու փաստերով զեկուցում տալու հայ հասարակութեան, մամուլին և այն անհատներուն ու հիմնարկութիւններուն, որոնցմէ կը ստանայ անիկա իր հսկայական գումարները։

Հ. Բագրունի

*) Փետր. 18-ի հինգշաբթի օրը՝ հանրակացարաններու մէջ պատսպարւած փախստականները կառավարական միջոցներով փոխադրւեցան Նախիջևան և Դաւնակ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԼԽ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՇՏԱԲԻՑ

12 մարտի

Արևմտեան ճակատ.—Ռիգայի ճակատամասում թնդանօթային ու հրացանային հրաձգութիւն է տեղի ունենում։ Եակոբշտադի հատւածում մեր զօրամասերը շարունակում էին զարգացնել իրենց աջողութիւնը Ալգուստեննոֆից դէպի հարաւ-արևելք, կատաղի կռւից յետոյ գրաւելով Նապէկն գիւղի ամրացւած շրջանը և դիմադրելով այստեղ գերմանացիների մի քանի կատաղի հակայարձակումներին։ Եակոբշտադի շրջանի ձախ թևի վրայ, Լիվենհօֆից դէպի հարաւ, նոյնպէս ծաւալւեց կռիւը։ Դւինսկի շրջանի ճակատի վրայ մեր զօրամասերն ամրացնելով տեղ-տեղ գրաւած տարածութիւնը, շարունակում են առաջանալ։ Վիդզայից դէպի հիւսիս շրջանում մեր զօրքերը յարձակւեցին թշնամու դիրքերից մէկի վրայ՝ Սեկլա լճից դէպի հիւսիս-արևմուտք հատւածում։ Չնայած հակառակորդի դժոխային կրակին, մեր զօրքերն աջողապէս յաղթահարում են բազմաթիւ արհեստական արգելքները։ Գերմանացիները կրակում են պայթուցիկ փամփուշտներով։ Պոստաւայից դէպի հիւսիս-արևմուտք մեր կրակով քանդւած երկաթալարերը շտկելու համար՝ բուքից օգտւելով արած փորձերը կասեցւեցին՝ մեր մարտկոցների իր ժամանակին բացած կրակով։ Դէպի հարաւ մինչև Պոլեսիէ և այս վերջին շրջանում հրաձգութիւն է տեղի ունենում։ Մի քանի հատւածներում թնդանօթային կրակը շատ եռուն բնոյթ ստացաւ։ Գալիցիայում անփոփոխ է։

Սև-ծով.—Մեր ականակիրները Անատոլիայի ափերին ոչնչացրին 16 առագաստանաւ։

Կովկասեան ճակատ.—Առաջխաղացութիւնը շարունակւում է։

13 մարտի

Արևմտեան ճակատ.—Ռիգայի շրջանում գերմանական արտիլերիան կրակում էր Շլոկի և Իկսկիւլի նախակամրջի ամրութեան դէմ։ Եակոբշտադի ճակատամասում գերմանացիները յարձակման դիմեցին Միտաւայի երկաթուղու շրջանում, բայց յետ մղւեցին կրակով։ Դւինսկի արևմտեան կողմը մեր զօրքերը տիրեցին թշնամու խրամատներից մէկին, գերիներ վերցնելով։ Պոստաւայի հիւսիս-արևմտեան շրջանում և Նարոչ ու Վիշնեւսկոյէ լճերի միջև կատաղի կռիւները շարունակւում են։ Մնացած ճակատում մինչև Պոլեսիէ տեղ տեղ ուժեղ հրաձգութիւն է տեղի ունենում։ Կարնիլովկայից դէպի հարաւ (Դերաժնօից դէպի արևմուտք) թշնամին փորձեց յարձակւում գործել, բայց ցրւեց հրացանների և ռմբաձիգների կրակով։ Գալիցիայում թշնամին յարձակւում գործեց մեր դիրքերից մէկի վրայ Սարեպայի Դնեստրի մէջ թափւելու շրջանում, բայց նոյնպէս յետ մղւեց կրակով։

Կովկասեան ճակատ.—Վերին Ճորոխի շրջանում մեր զօրամասերը եռանդուն կերպով առաջ են անցնում, տապալելով թիւրքերին մի քանի շարք խրամատներով ամրացրած բարձունքներից։ Բիթլիս քաղաքի հարաւ-արևելեան շրջանում մեր զօրքերը բաւականաչափ առաջ են անցել։

ՃԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.—Շտաբի մարտ 11 թւակիր հաղորդագրութեան մէջ այն փաստերը, որ մենք գերմանական խրամատների վրայ գործած յարձակման և այդ խրամատները գրաւելու ժամանակ գերի ենք վերցրել 18 սպայ և 1256 զինւոր, գերմանական հաղորդագրութեան մէջ առաջ է բերւած հետևեալ խօսքերով. «Նարոչ լճի հարաւակողմը մեր ճակատի մի փոքրիկ կիսաբոլոր մասը մենք մի քանի հարիւր մետր յետ քաշեցինք դէպի Բլիսնիկի գիւղի մօտ գտնւած բարձունքը, որպէսզի ծածկւենք կենտրոնացած կրակից»։

ՏԱՃԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՍՈՖԻԱ, 10 մարտի.—Թիւրքական կառավարութիւնը ֆինանսական ճգնաժամի պատճառով սկսում է նորից շրջաբերութեան թղթադրամներ հանել, որոնք երաշխաւորւած են Օսմանեան հանրային պարտքի յանձնաժողովի կողմից։ Կովկասեան ճակատի վրայ թիւրքերի պարտութիւններից յետոյ, թղթադրամների արժէքն ընկաւ 30 տոկոս, ինչ որ խուճապ առաջացրեց պոլսական սակարանում (բիրժա)։ Այդ պատճառով կառավարութիւնը ստիպեց բանկիրներին, գլխաւորապէս յոյներին, ընդունել այդ փողերն անւանական գնով, հակառակ դէպքում սպառնալով զինւորական դատարանի յանձնել։ Սպառազինման նիւթերի սպառւելու հետևանքով, թիւրքական զինւորները Պոլսի փողոցներում երևում են ռուս գերիների համազգեստներ հագած։ Բժիշկների բացակայութեան և Փոքր-Ասիայում ճարակող տիֆի պատճառով այնտեղ են ուղարկւում վկայական չունեցող դեղագործներ ու բժիշկներ։

ԼՈՆԴՈՆ, 11 մարտի.—Պաշտօնապէս հաղորդւում է, որ Եգիպտոսի զինւորական գոհացուցիչ դրութիւնը նկատի առնելով, որ առաջացել է արևմտեան սահմանում թիւրքերի պարտւելուց, եգիպտական զինւած ուժերի վերակազմութիւնն արդէն աւարտւել է։ Գեներալ Մուրրէյն ստանձնեց զօրքերի հրամանատարութիւնը։ Գեներալ Մաքսվելը մեկնեց Անգլիա։

ՍՈՖԻԱ, 11 մարտի.— Գիւմիւլջինեցի Իսմայիլ Հակկը բէյը, նախկին անդամ թիւրքական պատգամաւորական պալատի, «Միւջէհիտ» թերթում իր յօդւածի մէջ ասում է. «Թիւրքիան գտնւում է հոգեվարքի մէջ և ապրում է ամենից ճգնաժամային րոպէն՝ իր գոյութեան ամբողջ ընթացքում։ Այն ժամանակից, երբ իշխանութեան գլուխն է գտնւում «Միութեան և Յառաջադիմութեան» կոմիտէն, Թիւրքիան դէպի անկում է դիմում։ Մենք յուսահատւել ենք, որովհետև մեր երկիրը զրկւեց Ֆրանսիայի ու Անգլիայի պաշտպանութիւնից։ 140-ից աւելի թիւրքեր ազատական կուսակցութիւնից, որի ծրագիրն է Թիւրքիայի մերձեցումը Համաձայնութեան պետութիւնների հետ, կախւեցին անցեալ տարի։ Մեր կողմնակիցներից 4000 հոգի բանտարկւած են Պոլսում, 6000-ը ուղարկւած են Փոքր-Ասիա։ Բացի «Միութեան և Յառաջադիմութեան» կուսակցութեան կողմնակից մի խմբակից ու նրանց կողմից մի քանի կաշառւածներից, ամբողջ թիւրք ազգը հաւանութիւն չի յայտնում գերմանօ-բուլղար քաղաքականութեան և ծարաւի է հաշտութեան»։

ԼՈՆԴՈՆ, 12 մարտի.— Զինւորական մինիստրութիւնը հաղորդում է. Տիգրիսի աջ ափին գործող մեր զօրքերը խլեցին թիւրքական Ֆելլահիէ փոքրիկ դիտարանը մարտի լոյս 3-ի գիշերը գործած յանկարծական յարձակումով։ Մենք կորցրինք չորս մարդ։

Մարտի 6-ից գեներալ Տաունսենդը զեկուցում է, որ իր բանակատեղը Կուտ-էլ-Ամարայում ռմբակոծել է թշնամու օդանաւերից և թնդանօթներով։ Մարտի 8-ից մինչև 10-ը անգլիական կորուստներն աննշան էին։ Ընդհանուր դրութիւնն անփոփոխ է։

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 12 մարտի.—Վոլֆի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ Մակենզենն երեկ հասել է Պոլիս յանձնելու համար սուլթանին գերմանական կայսրի շնորհած ֆելդմարշալական գաւազանը։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

ՓԱՐԻԶ, 11 մարտի.— Մարտի առաջին կիսուն գեներալիսիմուս Ժոֆֆրը հետևեալ հրամանն է արձակել Վերդենի տակ գտնւող զօրքերին. «Վերդենի բանակի զինւորներ. Արդէն երեք շաբաթ է, ինչ դուք քաջաբար դիմադրում էք ամենավիթխարի յարձակմանը, որ երբևէ թշնամին փորձել է անել մեզ վրայ ներկայ պատերազմի ընթացքում։ Գերմանիան վստահ էր իր այդ ճիգի աջողութեան վրայ. նա անյաղթելի էր համարում նրան և իր ամենալաւ զօրքերը, իր հզօր արտիլերիան նւիրեց դրա համար։ Գերմանիան յոյս ունէր, որ Վերդենի գրաւումը կը բարձրացնէ իր դաշնակիցների հոգին և չէզոք երկիրները կը համոզէ գերմանական ուժերի գերազանցութեան մասին։ Սակայն նա իր հաշիւները կազմել էր առանց ձեզ։ Մինչդեռ դուք գիշեր ու ցերեկ, չնայած հակառակորդի արձակած անօրինակ թնդանօթային կրակին, յետ էիք մղում նրա բոլոր գրոհները և մնում էիք ձեր դիրքերի վրայ։ Կռիւը դեռ չվերջացաւ։ Գերմանացիները ծարաւի են յաղթութեան, սակայն դուք կը կարողանաք այդ խլել նրա ձեռքից։ Մեզ մօտ առատ է ռազմանիւթն ու բազմաթիւ են պահեստները, սակայն ամենից գլխաւորն այն է, որ դուք պահպանում էք աննկուն ոգին և անխորտակելի հաւատը հանրապետութեան ճակատագրի մասին։ Ամբողջ երկրի աչքերը ձեզ են ուղղւած։ Յետագայ սերունդները պիտի ասեն ձեր մասին. «Նրանք են, որ խափանեցին գերմանացիների առաջ Վերդենի ճանապարհը»»։

Հաւասի գործակալութիւնը հաղորդում է. Գերմանական հետևակազօրքը ուրբաթ օրն էլ ոչ մի ցանկութիւն չյայտնեց յարձակման դիմելու։ Միայն արտիլերիան էր շարունակում գործել երկուստեք։ Մենք մեր կրակը կենտրոնացրինք Արգոններից արևելեան մասում՝ Մալանկուրի և Աւօկուրի անտառներում, ուր թշնամին զօրքեր էր հաւաքում նոր գրոհներ պատրաստելու համար, որպէսզի աջողութիւն ձեռք բերէ՝ այդ երկու անտառների ծայրերում իր կրած անաջողութիւնից յետոյ, որոնցից դէնը, ինչպէս յայտնի է, նա չյաջողեցաւ առաջանալ։ Գերմանացիները ռմբակոծում էին մեր երկրորդ գծի դիրքերը։ Հնարաւոր է, որ թշնամին մտադիր է իր գործողութիւնների կենտրոնը աստիճանաբար տեղափոխել Մաասի ձախ ափի և Արգոնների վրայ, որպէսզի արևմտեան կողմից դուրս գայ Մոնզևիլի և Սուզիտի մօտ։ Իր ձեռնարկը, շրջապատելու բերդը, որի պաշարումն է նա ենթադրում սկսել հիմա, թշնամին անում է Սևաստոպոլի պաշարման օրինակով, ըստ երևոյթին ենթադրելով, որ մեր ընդհանուր շտաբը անարգել կերպով նրան կը տայ դրա համար անհրաժեշտ ժամանակ։

ՓԱՐԻԶ, 11 մարտի.— «Տանը» զետեղել է հետևեալ նամակը, որով գեներալ Ալէքսէևը Թագաւոր Կայսեր անունից դիմել էր գեներալիսիմուս Ժոֆֆրին. «Թագաւոր Կայսրն ինձ յանձնարարեց խնդրել ձեզ, որ գեներալ Բալֆուրիէին և 20-րդ զօրաբանակին յայտնէք Իր ամենաջերմ հիացման ու Իր խորին յարգանքի զգացումները՝ Վերդենի փայլուն գործողութիւնների և ճակատամարտների մասին։ Նորին Մեծութիւնը հաստատապէս վստահ է, որ ֆրանսիական բանակը՝ առաջնորդութեամբ իր պանծալի հրամանատարների՝ հաւատարիմ իր փառքի աւանդութիւններին, կատարելապէս կը յաղթանակէ իր յամառ հակառակորդների վրայ»։ Գեներալ Ալէքսէևն իր կողմից աւելացնում է բարձր հիացման արտայայտութիւններ և ցանկութիւններ է յայտնում, ռուսական բանակի անունից, որ հրամանի է սպասում միայն, ընդհանուր թշնամու դէմ ճակատամարտ սկսելու համար։

ՓԱՐԻԶ, 13 մարտի. — Ցերեկւայ պաշտօնական հաղորդագրութիւն։ Մաասից դէպի արևմուտք գիշերւայ ընթացքում չափազանց կատաղի ռմբակոծութիւն էր տեղի ունենում Մալանկուր—Էս—«304» բարձունք հատւածում։ Վեօվրում արտիլերիան գործունէութիւն էր ցոյց տալիս։ Լեպրետր անտառում թշնամին երկու յանկարծակի գրոհներ տւեց Կրուա-դը-Կարմի մօտ գտնւած մեր խրամատների վրայ և յետ մղւեց հրացանային կրակով։ Թշնամին նահանջեց՝ կռւի դաշտում թողնելով սպանւածներ։ Վոգեզներում մեր արտիլերիան ռմբակոծում էր Վատւիլլերի մօտ մթերքի պաշարակիր սայլերը։ Ճակատի մնացած երկարութեան վրայ էական ոչինչ չպատահեց։ Մարտի 12—13-ի գիշերը մեր երկու օդաչուները 16 մեծ ռումբեր ձգեցին Նանտիլյուայի և Մոնֆոկոնի բանակատեղերի վրայ։

ՓԱՐԻԶ, 13 մարտի.—Հաւասի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ շաբաթ օրն էլ Վերդենի առաջ տեղի էին ունենում միայն թնդանօթամարտեր։ Սակայն մեր երկրորդ գծի ռմբակոծումը ենթադրել է տալիս, որ գերմանացիները նոր յարձակում են պատրաստում։ Այդ յարձակումը յանկարծակիի չի բերի ֆրանսիական հրամանատարութիւնը, որ կը շարունակէ պատասխանել գործօն դիմադրութեամբ, որ զարգանում է մեթոդիկ կերպով։ Հետապնդւած տակտիկային նպատակին համապատասխան, մենք պէտք է շարունակենք պաշտպանողական դրութիւնը մինչև նոր հրաման, որպէսզի իրար յետևից մի առ մի վանենք թշնամու մերձեցումները՝ պատճառելով նրան ամենամեծ կորուստներ, մինչև այն րոպէն, երբ մենք ի վիճակի կը լինենք անցնելու դիմադրող յարձակման և դուրս քշել թշնամուն իր գրաւած դիրքերից, որ է կռւի վերջնական նպատակը։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՍՈԼՈՒՆ, 12 մարտ.—Հետևելով գերմանացիների օրինակին, որոնք գրաւել են Դովաթէփէի մօտ յունական տերրիտորիան, բուլղարները գրաւեցին Պետարոս և Լումնիցա։ Յունական սահմանի վրայ գերմանացիները բռնեցին Գևգելի և երեք ազգերի միջև գտնւած բարձունքի տարածութիւնը։ Բուլղարներն իրենց բանակը տեղաւորեցին Պետրիչի մօտ։ Յոյն բնակիչները փախչում են՝ բուլղարների խուժումի երկիւղից, որոնք ամեն ինչ կողոպտում են, ինչպէս թշնամի երկրում։

ՍՈԼՈՒՆ, 12 մարտ.—Երեկ Մաչուկովօ հատւածում ամբողջ օրը տեղի էր ունենում ռմբակոծութիւն։ Ֆրանսիական 22 աէրոպլաններ ռումբեր ձգեցին գերմանական բանակատեղի վրայ՝ լուրջ վնաս պատճառելով։ Գերմանացիների կողմից յարձակւում կրող ֆրանսիական աէրոպլանները նրանց հետ կռւի բռնւեցին։ Գերմանական աէրոպլան բոցավառւելով ընկաւ սերբական հողի վրայ։ Ֆրանսիական պարանաքարշ մի օդապարիկ և աէրոպլան իջան յունական հողի վրայ։ Գետին հասնելով աէրոպլանն այրւեց։ Օդաչուները անվնաս մնացին։

ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

ԼՈՆԴՈՆ, 11 մարտի.—Լլոյդը հաղորդում է, որ անգլիական «Պուլմ...» նաւն ընկղմւել է. մարդկանցից ազատւած են 18 հոգի։ Լլոյդի տեղեկութիւնների համաձայն, ընկղմւած է նոյնպէս դանիական «Խրիստիան Զունդ» շոգենաւը, որի մարդիկն ազատւել են։

ԼՈՆԴՈՆ, 12 մարտի.—Ամենավերջին տեղեկութիւնների համաձայն, «Սիւսեքս» շոգենաւի վրայ, որի դէմ ական էր արձակւել սուզանաւի կողմից, գտնւում էին 350 ուղևորներ, գլխաւորապէս ֆրանսիացիներ և 50 նաւաստիներ։ Ըստ երևոյթին, շոգենաւը գտնւում է ջրի երեսին։ Մի ուղևոր նաւ մնում է նրա կողքին։ «Սիւսեքսը» երթևեկութիւն էր անում Դիէպի և Ֆոլկստոնի միջև։

ԼՈՆԴՈՆ, 12 մարտի.— Ծովակալութիւնը հաղորդում է, որ փետրուարի 16-ին Հիւսիսային ծովում կռիւ տեղի ունեցել գերմանական «Գրէյֆ» օժանդակ յածանաւի և բրիտանական «Ալկանտարա» զինւած առևտրական նաւի միջև։ Կռիւը վերջացել է երկու նաւերի կործանումով։ Գերմանական յածանաւը սուզւել է թնդանօթի հրանօթից, իսկ «Ալկանտարան» ըստ երևոյթին ականից։ Գերմանական 5 սպայ և 115 նաւաստի ազատւած և գերի են վերցւած։ Բոլոր նաւաստիները, ինչպէս կարծում են, 300 հոգուց աւելի են եղել։ Բրիտանացիները կորցրել են 5 սպայ և 69 նաւաստի։

«Ուատատար» շոգենաւային ընկերութիւնը հաղորդում է, որ «Ինգլիշմէն» շոգենաւի 3 սպայ և 38 նաւաստի ափ են հանւած։ Կարծում են, որ ազատւած են դարձեալ 60 հոգի։

ՓԱՐԻԶ, 13 մարտի. — «Սուսեքս» շոգենաւից վերցւած մօտ 20 ամերիկացիք հաստատում են, որ շոգենաւը խորտակւած է առանց նախազգուշացման։ Պրոֆեսոր Բոլդը կնոջ և աղջկա հետ չքացել է։

ՓԱՐԻԶ, 13 մարտի. — «Սուսեքս» շոգենաւի Բուլոն բերւած ուղևորների առաջին ցուցակում կայ 174 անուն, որոնցից 31 ֆրանսիացի, 44 անգլիացի, 53 իտալացի, 24 բելգիացի, ռուս, 6 սպանացի, 13 ամերիկացի, 1 չիլիեցի։ Ռուսների անուններն են Իսաակ Ֆայնշտէյն և Սկուպեսկայա։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 13 մարտի.—Արևմտեան Իւտլանդիայից հաղորդում են երեկ հիւսիսային ծովում տեղի ունեցած ծովային կռիւների մասին։ Ծովից վերադարձած ձկնորսները հաղորդում են, որ անգլիական տորպիլի նաւախմբերը մարւած ճրագներով երևացին Սիլտա կղզու եզերքներից և գերմանական նաւատորմը դէպի ծով հրապուրեցին։ Երբ մօտեցաւ անգլիական նաւաբաժինը, կռիւն սկսւեց։ Գերմանական երկու ականորս նաւեր այրւեցին հարւածներից։

ՕԴԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 12 մարտի.—«Պոլիտիկեն» թերթին հեռագրում են Ռոտերդամից. Բելգիական սահմանից ստացւած տեղեկութիւնների համաձայն դաշնակից օդաչուներն Օստենդէի աէրոդրոմը ռմբակոծելիս ոչնչացրել են գերմանական 6 աէրոպլաններ։ Երկուշաբթի օրը գերմանական և անգլիական ականակիրների ընդհարման ժամանակ գերմանական մի ականակիր սաստիկ վնասւեց և բերւեց Զէեբրիւգէ գերմանական ուրիշ երկու ականակիրներով՝ իր հետ ունենալով 6 սպանւած և 30 վիրաւոր։

digitised by A.R.A.R.@

ԳԵՐՄ. ՌԱՅԽՍՏԱԳՈՒՄ

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 12 մարտի.— Բեռլինից ստացուած տեղեկութիւնների համաձայն, ռայխստագի սոցիալ-դեմոկրատ խմբակից դուրս եկան 18 անդամներ և սոցիալ-դեմոկրատ բանւորական միութեան նոր խմբակ կազմեցին Հաազէն և Լեդեբուրն ունենալով իբր լիդեր։

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 12 մարտի.— Վոլֆի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ ռայխստագի երեկուայ նիստում Բասսերմանից ու Վեստարպից յետոյ խօսեց սոց.-դեմ. Հաազէն, որ յայտարարեց ի միջի այլոց, որ պատերազմի արդիւնքն այն կը լինի, որ յաղթող ու պարտուած կողմ չի լինիլ։ Այդ յայտարարութիւնը բողոքներ ու տհաճութեան բացականչութիւններ առաջացրեց։ Հետոյ Հաազէն շարունակեց իր ճառը, ասում է Վոլֆի գործակալութեան հաղորդագրութեան մէջ, բայց ճառի բովանդակութիւնը չի տրւում։ Անհնասատիկ աղմուկով և բողոքներով, որոնց մասնակցում էին նոյնպէս մի քանի սոցիալիստներ, վերջ ի վերջոյ Հաազէն խօսքից զրկեց, որին ի նըպաստ բւէարկեցին նաև մի քանի սոցիալ-դեմոկրատներ։ Սոցիալ-դեմոկրատ Շէյդեմանը հետեւեալ յայտարարութիւնն արեց. «Մեզ համար անպատւելի Հաազէի ճառը ստիպում է ինձ ամենակտրուկ կերպով յայտարարել, որ մեր խմբակը, ինչպէս և աւագների խորհուրդը համաձայն էր, որ պատգամաւոր Հաազէի շօշափած հարցերը պէտք է ենթարկւէին նախապէս յանձնաժողովի քննութեան։ Ներկայ դժւարին րոպէում մենք ամենից առաջ ցանկանում ենք աջակցել պետական կեանքի կանոնաւոր ընթացքին։ Մենք առաջւայ պէս այն հայեացքին ենք, որ 1914 թ. յուլիսի 26-ին պատգամաւոր Հաազէն արտայայտեց մեր խմբակի անունից, և կրկնում եմ, որ այս դժւարին րոպէում մենք չենք զլանայ հայրենիքին մեր պաշտպանութիւնը։ Դրանից յետոյ ռայխստագն ընդունեց պետութեան կարիքների բաւարարման ժամանակաւոր բիւջէն՝ մինչև այն մոմենտը, երբ կը վերջանայ բիւջէի քննութիւնը, որին անցել է յանձնաժողովը երեքշաբթի օրը»։ Հաազէն ... գից դուրս խօսք առնելով յայտարարեց, որ ինքն ամենալաւ հայրենասէրներ է համարում նրանց, ովքեր անկեղծօրէն արտայայտւում են խաղաղութեան օգտին։ Այդ յայտարարութիւնը դարձեալ սաստիկ աղմուկ բարձրացրեց նոյնիսկ սոցիալ-դեմոկրատների մէջ։ Յաջորդ նիստը մարտի 12-ին է։

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 13 մարտի. — Թերթերը հաղորդում են, որ ռայխստագի նիստում արտաքին քաղաքականութեան և հաշտութիւն կայացնելու անհրաժեշտութեան մասին խօսող սոցիալ-դեմոկրատ Հաազէն վերջացրեց այս խօսքերով. Ամեն ինչ ցոյց է տալիս, որ մեր բանակն իր աջողութիւններով չէ կարող հակառակորդին ընկճել։ Զափազանց ուժեղ կոալիցիաներ են կանգնած դէմ առ դէմ։ Այդ սոսկալի կռւի վերջում հաւանականաբար չեն լինիլ ո՛չ յաղթողներ, ո՛չ յաղթուածներ։ Նիստը փոթորկալի էր։ Հաազէն զրկւեց խօսքից։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒՄ

ԼՈՆԴՈՆ, 11 մարտի.— Պաշտօնական հաղորդագրութիւն արեւելեան Աֆրիկայի զինւորական գործողութիւնների մասին. Այն պարտութիւններից յետոյ, որ կրեցին գերմանացիները Լումի գետի և Կեառրոսի բարձունքների վրայ, նրանք նահանջեցին դէպի իրենց պաշտպանողական դիրքերը, որոնք շինուած են Ռուվու գետի երկայնքին գտնւող անտառոտ հողաշերտում։ Սաստիկ անձրևները խանգարում էին հետապնդութիւնը. սակայն մարտի 5-ին մեր ուժերը սերտ շփման մէջ մտան թշնամու հետ։ Մարտի 6-ին առաջ կռիւներ տեղի ունեցան Կախէի շրջականներում։ Թշնամին յամառօրէն ընդդիմանում էր։ Մարտի 7 ի գիշերը թշնամին փորձեց գիշերային ուժեղ յարձակում, սակայն յետ մղւեց մեծ կորուստներով։ Միևնոյն ժամանակ հարաւ-աֆրիկեան ձիաւոր զօրքերը գրաւեցին Պանգանի երկաթուղային կայարանը ռազմամթերքի մեծ պաշարով և սկսան սպառնալ թշնամու գլխաւոր ուժերի նահանջի գծին։ Այդ հանգամանքի շնորհիւ մենք կարողացանք ծանր կորուստներ պատճառել նրան։ Սակայն մարտի 9 ի գիշերը Ռուվու գետի ամբողջ գիծը պարպւեց, և թշնամին նահանջեց երկաթուղու երկայնքով դէպի հարաւ՝ Տանգէ, մեզ թողնելով Կրեսսերի 4.1 դիւյմանոց մի թնդանօթ։ Կեոնիկսբերգի դէմ մեր գործողութիւնները շարունակւում են։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 11 մարտի.—(Ուշացած) Ֆինլանդիայում ժամուլի, պտուղի, գրելու և ուրիշ թղթերի գները նորից սաստիկ բարձրացան։ Զանազան տեսակների արժէքի բարձրացումը հասնում է մինչև սկզբնական գնի 125 %-ը։

ՄՈՍԿՒԱ, 12 մարտի.—Բացւեց հասարակական զեմստւոների ընդհանուր համագումարը։ Նիստերը փակ են։ Բացման ճառն արտասանեց իշխան Լւովը։ Բացւեց հասարակական քաղաքների ընդհանուր համագումարը։ Մոսկւայի քաղաքագլուխ Չելնոկովը բացման ճառ արտասանեց։ Համագումարին ներկայ են Պետրոգրադի ներկայացուցիչները սենատոր Իւանովի գլխաւորութեամբ և Քաղաքների Միութեան յարած քաղաքների ներկայացուցիչները։ Չելնոկովի ճառից յետոյ Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Խատիսեանը տուեց Թիֆլիսի կազմակերպութեան գործունէութեան պատկերը։

ԿԻԵՒ, 12 մարտի.—Երեկ, երեկոյեան ժամի 8 ին քաղաքի վրայով թռաւ մի ահագին երկնաքար, որ փայլուն լոյսով ողողեց երկնքի հիւսիս-արևմտեան մասը։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 10 մարտի. — Շատ թերթերում այսօր երևացին յօդուածներ, որոնք մատնանշում են, թէ Բեռլինի ամերիկեան դեսպան Ջերարդը յետաձգել է իր մեկնումը, քանի որ սպասում է գերմանական կառավարութեան առաջարկները խաղաղութեան մասին։ Նախագահ Վիլսոնը հրատարակեց մի յայտարարութիւն, ուր ասւում է, թէ ոչ մի հիմք չկայ այդպիսի եզրակացութիւն հանելու։

Արտաքին գործերի մինիստրը հերքում է Գերմանիայի կողմից պաշտօնական կամ անպաշտօն որևէ առաջարկ ստացւելու զրոյցներն այն մտքով, որ Միացեալ-Նահանգները միջնորդի դեր ստանձնեն կամ այդ հարցը յարուցանեն ուրիշ պետութիւնների հետ միասին։ Մինիստրութեան աստիճանաւորները յայտարարում են, որ եթէ նոյնիսկ գոյութիւն ունենար միջնորդութեան որևէ հնարաւորութիւն, այդ դէպքում փաստերի հրապարակումը այնքան էլ հաւանական չէր դարձնի աջողութիւնը։

ՓԱՐԻԶ, 11 մարտի.— Դաշնակից պետութիւնների պատւիրակների խորհրդաժողովի առաջին նիստը կը կայանայ մարտի 14-ին։

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 11 մարտի.— Համաձայնութեան պետութիւններից իւրաքանչիւրն առանձին պատասխանելով Լանսինգի առաջարկին՝ առևտրական նաւերի զինաթափման մասին, մերժեց այդ։ Զրոյցների համաձայն, Լանսինգը պատրաստում է մի շրջաբերական նամակ, ուր կը պարզէ այդ խնդրի մասին Միացեալ-Նահանգների տեսակէտը։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Մարտի 10-ի նիստը)

Հերթից դուրս արտաքին գործերի մինիստրութեան նախահաշւի վերաքննմամբ զբաղւողներ Կրուպենսկուց և Կովալեւսկուց յետոյ Միլիւկովը մէկ ու կէս ժամ ճառ է արտասանում։

ՄԻԼԻՒԿՈՎԻ ՃԱՌԸ

Միլիւկովը մատնանշում է, որ պատերազմի ընթացքում Դուման առաջին անգամն է ձեռնարկում մեր արտաքին քաղաքականութեան խնդիրների քննութեանը իրենց ամբողջ լրութեամբ։ Այսպիսով այս քննութիւնը պէտք է մի տեսակ հաշւեհարդարութեան բնոյթ ունենայ և պիտի պարզի մեծ պատերազմի պատճառները։ Այս տեսակէտից մենք ահագին մեծամասնութեամբ համակարծիք ենք, բայց կան և ուրիշ կարծիքներ, որոնց արտայայտիչը վերջին ժամանակս հանդիսացաւ այստեղ Դումայի անդամ Չխէիձէն։ Սակայն այդ հայեցակէտը հերքեցին իրենք մի շարք ս.-դեմոկրատներ, որովհետև ս.-դեմոկրատները այս խնդրում բաժանւել են, և այն տարրերը, որոնք ամենից աւելի ընդունակ են ներկայացնելու այդ կուսակցութեան իդէոլոգիան, չէին կարող չենթարկւել տալ այն, որ պատերազմի սկզբնապատճառը հանդիսանում է գերմանական կառավարութիւնը և պրուսական միլիտարիզմի սիստեմը։ Չխէիձէն մատնանշում էր, որ պատերազմը ծագել է հակառակ ժողովրդի կամքի, բայց գերմանական ժողովուրդը իր սոցիալ-դեմոկրատիայի մեծամասնութեան հետ միասին հանդիսանալով պատերազմի անմիջական սկզբնապատճառը, համերաշխ կանգնած էր իր կայսրի հետը, հետեւաբար պատերազմի պատասխանատւութիւնը պէտք է հաւասարապէս գրւի նաև գերմանական ժողովրդի և կառավարութեան վրայ։

Ընդ սմին ժողովրդի և կառավարութեան միացում մենք տեսնում ենք նաև Ֆրանսիայում, ուր ամբողջ ազգը իր սոցիալ-դեմոկրատիայի հետ միասին դարձել է մի մարդ, յարձակումը վանելու համար։ Ասում են, որ ֆրանսիացիները մասնակցել են Ցիմմերուալդի կոնֆերենցիային, ուր գրուած էր հաշտութեան պայքարի նշանաբանը։ Դա ճիշտ է. բայց ֆրանսիական սոցիալ-դեմոկրատիայի երկու ինքնակոչ պատւիրակները, որոնք ներկայ են եղել այդ կոնֆերենցիային, դատապարտուած են յացած սոցիալ-դեմոկրատիայի կողմից։ Այն միջոցին, երբ ֆրանսիական զօրքերը կարիք ունին խրախուսանքի խօսքերի, սոցիալ-դեմոկրատիայի հիւսիսային ֆեդերացիան ոճրալի գործ էր համարում խաղաղութեան պրոպագանդի ամեն մի փորձ, որը պարզապէս շահաւէտ է Գերմանիայի համար։ Այս է ֆրանսիական ժողովրդի կարծիքը, որի համար յաղթութիւնը կեանքի և մահու խնդիր է։ Ֆրանսիական ժողովուրդը մի քանի անգամ վերակազմեց կառավարութիւնը, բայց նա գնում է իր կառավարութեան հետ համերաշխ, և Դումայի անդամ Չխէիձէի ճառն այնտեղ ոչ միայն զարմանք կը յարուցէր, այլ և, հաւանաբար, զայրոյթ (ձայներ աջից և կենտրոնում՝ «ճիշտ է»)։

Կառավարութեան և ժողովրդի նոյնքան սերտ միութիւն ենք տեսնում նաև Անգլիայում։ Ճիշտ է, Անգլիայում պատերազմի սկզբում հակամիլիտարիստական հոսանքներ էին նկատւում, բայց այդ շարունակւեց այնքան ժամանակ, մինչև որ ազգը լիովին պարզեց իր համար, թէ ինչ ահագին խնդիրների առջև է կանգնած ինքը և ինչպիսի մեծ աղէտներ են սպառնում Անգլիային Գերմանիայի յաղթութեան դէպքում։ Այժմ մենք տեսնում ենք Անգլիայում մի ապշեցուցիչ պատկեր. բրիտանական ժողովուրդը կատարեալ պատրաստակամութեամբ հետզհետէ աւելի ու աւելի մեծ զոհաբերութիւններ է անում հայրենիքի պաշտպանութեան համար, կանգ չառնելով նոյն իսկ իր հին աւանդականութիւնից հրաժարւելու առջև, մտցնելով իր մէջ պարտադիր զինւորական ծառայութիւն։ Անգլիացիները ոչ միայն գնում են կառավարութեան հետ, այլ և նրան առնում են իրենց ետևից և մեզ տալիս են զոհաբերութիւններ անելու պատրաստակամութեան և ազգի գիտակցական միութեան ամենամեծ օրինակը ազգային մեծ նպատակի իրագործման համար (ծափեր)։ Պէտք է արդեօք թւել սոցիալ-դեմոկրատիայի մի խոշոր մասի անունները, որոնց մէջ են այնպիսի նշանաւոր ներկայացուցիչներ, որպիսիք են Բիսսոլատին և Մուսսոլինին։ Միթէ կարելի է թոյլ տալ, որ միայն մեր ժողովուրդն է գնում իշխանութեան ետևից և մասնակցում պատերազմին, բայց հակառակ իր կամքին (ծափեր)։ Ոչ, դա զրպարտութիւն է ռուս ժողովրդի համար և այդ զրպարտութիւնը հերքւում է այն անօրինակ զոհողութիւններով, որ ռուս ժողովուրդն արաւ պատերազմի սկզբում (ծափեր)։ Յարգեցէք ժողովրդին, մի նւաստացնէք նրա զոհողութիւնների վեհութիւնը (ծափեր կենտրոնում և ձախակողմը)։ Պատերազմը վարւում է մեծ նշանաբանների, մեծ սկզբունքների համար։ Բայց այդ նշանաբանները, հակառակ Չխէիձէի կարծիքի, մենք չենք կորցրել։

Չխէիձէն մեզ յիշեցնում է Բելգիայի, Լեհաստանի և Հայաստանի վիճակը, իբրև անարդար տառապանքների օրինակներ, բայց այդ երկրների աղէտները մեր խղճի վրայ են ծանրանում։ Մենք պատասխանատու ենք անցքերի համար թերևս միայն մի իմաստով,—որ մենք չենք կարող պատերազմը վերջացնել, առանց վերադարձնելու Բելգիային, Սերբիային, Լեհաստանին և հայերին այն բոլորը, ինչից նրանք զրկւել են, երբ մեզ հետ միասին ելան պաշտպանելու քաղաքակրթութիւնն ու իրաւունքը։

Ճառախօսը դառնում է այն խնդիրներին, որ ներկայ պատերազմը դնում է առանձին ազգութիւնների առջև։ Ոճրագործութիւն կը լինէր, ասում է ճառախօսը, որ ժողովրդի արիւնը թափւէր ոչ ժողովրդի շահերի, այլ ինչ-որ ուրիշ, օտար շահերի համար։ Մեր ռուսական շահը այս պատերազմում «ազատ ելք դէպի ազատ ծով» նշանաբանն է։ Պատերազմը մենք չենք սկսել, բայց առանց այդ նշանաբանի իրագործման մենք պատերազմը վերջացնել չենք կարող (ծափեր)։ Նեղուցների միացումը անեկսիայի ձգտում չէ։ Ռուսաստանը բաւարար չափով մեծ է, որ կարիք ունենայ նոր հողերի, բայց նրա կազմակերպումը առանց դէպի ազատ ծովը ելնելու չի կարող վերջացած համարւել։ Գերմանիայի ծրագիրները բոլորովին պարզ են. յաղթութեան դէպքում Գերմանիան Եւրոպայում կը ստեղծի միջին պետութիւն, նա տընտեսական և քաղաքական սերտ դաշն կը կապի Աւստրիա-Ունգարիայի հետ և դրանից յետոյ ամբողջ ծանրութեամբ կը նստի Բալկանների վրայ, երբ ճանապարհը դէպի Արևելք կը մաքրւի Գերմանիայի համար Թիւրքիայի վրայով։ Գերմանիայի առջև լայն ճանապարհներ են նկարւում դէպի բոլոր իսլամական երկիրները։ Էնվէր-փաշայի երևակայութեան առջև գերմանացիները նկարում են XVI—XVII դարերի թիւրքական հին կայսրութիւնը վերականգնելու հրապուրիչ ծրագիրը։ Այս բոլորը հարկաւոր է Գերմանիային։ «Բեռլին-Բաղդադ»—ահա գերմանական ազգային գաղափարի աշխարհագրական անունը։ Այն ժամանակից, երբ գերմանական ծրագիրը մենք յայտնաբերեցինք, մեզ համար ընտրութիւն չկայ։ Այժմ խընդիրն այն չէ—նեղուցները ռուսական կը լինեն, թէ կը մնան թիւրքական։ Խնդիրն այժմ այն է, որ այդ նեղուցները գերմանական չդառնան (բացականչութիւններ կենտրոնում և ձախակողմը՝ «ճիշտ է», «ճիշտ է»)։ Պէտք է խոստովանել, որ նեղուցների խնդիրն այս րոպէիս վճռւում է մեզ համար խիստ նպաստաւոր պայմաններում։ Ամենքն յիշում են այս խնդրի վերաբերմամբ մեր դաշնակիցների, մասնաւորապէս Անգլիայի կողմից եղած տատանումները։ Բայց այժմ Ֆրանսիայի և Անգլիայի առջև իրական վտանգ կայ Հնդկաստանի, Եգիպտոսի և Սիրիայում ֆրանսիական շահերի դէմ եղած սպառնալիքի ձևով։ Այս վտանգը նկատի ունենալով, չէր կարող համաձայնութիւն չկնքւել այդ խնդրի վերաբերմամբ։ 1915 թւի մարտի վերջը—դա այն թանկագին թւականն է, երբ կնքւեց նեղուցներին վերաբերեալ համաձայնագիրը մեր և մեր դաշնակիցների միջև (ծափեր ձախից և կենտրոնում)։

Այնուհետև Միլիւկովն անցնում է Միջերկրական Արևելքի անցքերին և պընդում է, որ Բուլղարիայի վարմունքի պատճառները թաքնւում են վերջին տարիները Բալկաններում մեր հետեւած քաղաքականութեան սխալմունքների մէջ։ Բարեբաղդաբար, մեր դիպլոմատիայի սխալմունքները Միջերկրական Արևելքում ուղղւում են մեր քաջարի զօրքերի Կովկասեան ճակատում ունեցած աջողութիւններով։ Այս րոպէին մեր կովկասեան բանակի յառաջխաղացումով «Բեռլին - Բաղդադ» գերմանական գաղափարին լուրջ վտանգ է սպառնում։ Մեր զօրքերն արևելքից և հիւսիսից մօտենում են անգլիական զօրքերին։ Այժմ ժամանակ է ասել, որ Կովկասեան ռազմաճակատը պէտք է ճանաչւի խոշոր կարևորութիւն ունեցող ռազմաճակատ մեծ պատերազմի ընդհանուր ընթացքի մէջ։ Մեր աջողութիւնները Փոքր-Ասիայում, մասնաւորապէս Էրզրումի առումը, ահագին նշանակութիւն ունին։ Այս բանը չեն ուրանում իրենք գերմանո-թիւրքերը, որոնք, ինչպէս այժմ պարզւում է, նախապատրաստւում են կրկին յարձակում գործելու Կովկասի վրայ, հաշւելով, որ վերջնական յաղթութիւնը կարելի է մեծապէս մօտեցնել Ռուսաստանը Կովկասում և Պարսկաստանում ջարդելուց յետոյ միայն։ Էրզրումի առումը ահագին ազդեցութիւն գործեց մուսուլման աշխարհի վրայ, բայց ի հարկէ հակառակ ուղղութեամբ, քան յոյս ունէին թիւրքերը։ Պէտք է ամրապնդել այդ աջողութիւնը և թոյլ չտալ, որ Էրզրումը Պերեմիշլի օրն ընկնի։

Այնուհետև ճառախօսը կանգ է առնում Հայաստանի բնակչութեան վիճակի վրայ, որին թիւրքերը խալաւ ոչնչացման են դատապարտել, և կարծում է, որ հայերը, որոնք տանջւել են Ռուսաստանին հաւատարիմ մնալուն համար, պէտք է վերստին բնակեցուին իրենց բնակութեան վայրերում և պէտք է աւտոնոմիա ըստանան։ Դժբաղդաբար, հայ բնակչութեան վերաբերմամբ նկատւում են մի քանի ոչ-ցանկալի երեւոյթներ, որոնք մասամբ յիշեցնում են գալիցիական էպոպէան. այսպէս, չափազանց թեթև վերաբերմունք է ցոյց տրւում դէպի բընակիչների թողած գոյքը, որը ինչ-ինչ պատճառներով պետական սեփականութիւն է յայտարարւում. Նմանապէս ոչ-հաւասար վերաբերմունք է նկատւում դէպի զանազան ազգութիւնները և անհասկանալի հովանաւորութիւն է ցոյց տրւում քիւրդերին։ Չպէտք է մտածել հայկական բնիկ հողերը ինչ-որ նոր-եփրատեան կազաչեստւոյի տերրիտորիա դարձնելու մասին։

(Կը շարունակւի)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Արտիստական Ընկերութեան աւագը 250 ռ. է ուղարկել գաղթ. գործի գըլխաւոր լիազօր գեներալ Թամամշևին յօգուտ փախստականների։

✦ Քաղ. Միութիւնը Սարիղամիշ է ուղարկում բժ. Առուշանեանին։

✦ Բժ. Բաբալեանը Քաղ. Միութեան կողմից գնում է Սանահին, Զալալ-օղլի և ուրիշ շրջաններ գաղթականների դրութեան հետ ծանօթանալու համար։

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Մարտի 12-ին Կովկասի Փոխարքային ներկայացան Թիֆլիսի փոխ-նահանգապետը, գնդապետներ՝ Զադոլսկին և Վաչնաձէն, փոխ-գնդապետներ՝ Սայկոն և Մարչը, որոնք ընդունելութիւնից յետոյ հրաւիրւեցին նախաճաշի. Նոյն օրը Փոխարքային ներկայացան նաև գեներալ-մայոր Տեռմէնը և Բաղդադի ռուսական նախկին հիւպատոս Ա. Ա. Օրլովը և Կովկասեան ռազմաճակատից մի պատգամաւորութիւն, որը ռազմաբեմից բերել էր տաճիկներից խլած մի դրօշակ։

✦ Հայոց Գրողների ընկերութիւնը, որ պատերազմի պատճառով ընդհատել էր իր գործունէութիւնը, որոշել է վերսկսել իր գրական երեկոյթները Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում։ Ինչպէս լսում ենք, առաջին գրական երեկոյթը, որ կայանալու է մօտ օրերս, նւիրւած է լինելու Միք. Նալբանդեանին։

✦ Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական ընկերութեան լիազօր Ն. Օթարեանը Ալաշկերտի Ղարաքիլիսէից հեռագրում է հետեւեալը. «Վերադարձայ դէպի Խնուս կատարած ճանապարհորդութիւնից, որի շրջակայ գիւղերում զետեղուած են 1000 փախստականներ. տեղեկութիւն ստացայ, որ Մուշում ևս կան 5000 հոգի. վերջինների դրութիւնը կրիտիքական է. անանցանելի ճանապարհների պատճառով անհնար է նրանց փոխադրել ուրիշ տեղ կամ ուղարկել ուտեստի պաշար և հագուստ։ Թոյլտւութիւն ստացայ որբանոց - ապաստարան բաց անել Ալաշկերտում։ Այստեղ ևս բժշկական օգնութեան սուր կարիք է զգացւում։ Վաղը գնում եմ Ղարս և Ալէքսանդրապոլ, գնելու երկրագործական գործիքներ. շուտով կը սկսեն դաշտային աշխատանքները. խնդրում եմ ուղարկել բանջարեղէնի սերմեր՝ ստախթի, վարունկի, կաղամբի, ճակընդեղի, ձմերուկի, սեխի, սոխի և կանաչեղէնի»։

✦ Թիֆլիսի Հայոց Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը մի նամակ է ստացել Ներքին Կարմիր Աղբիւր գիւղի լիազօրից, որով վերջինս խնդրում է, որ իրենց անյապաղ ալիւր և ցորեն ուղարկեն, որովհետև նրանց սով է սպառնում. Նոյն լիազօրը գրում է, որ իրենց հարևան Մովսէս գիւղում սովամահութեան դէպքեր են պատահել։

✦ Մարտի 12-ին, Թիֆլիսի շրջանային դատարանի 1-ին քրէական բաժանմունքի սեսիան մեկնեց Շուլաւէր, որի նիստերը նշանակւած են մարտի 14 ից մինչև 20-ը։

✦ Գեներալ Լ.-ը հեռագրում է Քաղ. Միութեան լիազօրին, որ Բաթումի շրջանն են վերադարձել 5,000 աջարցիներ և ուրիշ տեղերի բնակիչներ, որոնց զօրով թիւրքերը գաղթեցրել էին Տաճկաստան։ Բոլորն էլ մերկ են, բոբիկ և հիւանդ. գեներալը խնդրում է, որ Քաղ. Միութիւնը շտապով օգնութեան հասնի այդ թշւառներին։

✦ Հինգշաբթի, մարտի 11-ին, երեկոյեան ժամը մօտ 7-ին Բեկլի-Ահմեդից և Կարսից եկաւ № 60 սանիտարական գնացքը լի վիրաւոր և հիւանդ զինւորներով, որոնց թւում 4 հիւանդ սպաներ։ Ծանր հիւանդները և վիրաւորները թողնւած են Նաւթլուղի զինւորական հիւանդանոցի տնօրէնութեանը, իսկ մնացեալները փոխադրւած են Բաքու և հեռուները։

✦ Մարտի 12-ին, ցերեկւայ ժամը 3-ին, № 166/16 սանիտարական գընացքով (Ն. Կ. Բ. Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայեւիչի անւան) քաղաքային հիւանդանոցներից երկու շաբաթւայ կարանտինայի ենթարկւած մեծ թւով վիրաւոր և հիւանդ զինւորներ փոխադրւեցին Վլադիկաւկազ։

✦ Մի ոմն Գ. Գ. Առնառուտով դիմել է քաղաքային վարչութեանը և խընդրել, որ իրեն կարգից դուրս «նարեադներ» տրւին Զաւկայ համար 12 վագոն հաւկիթ բերելու և վաճառելու։

ԿՈՎԿԱՍ

«Русск. Сл.»-ն հաղորդում է, որ Բաքւի անկարգութիւնների ժամանակ ջարդւած և թալանւած են 118 խանութներ, իսկ անկարգութիւնների ընդհանուր վնասը հասնում է մէկ և կէս միլիոն ռ.։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ (1905—1915)

IV *)

Մեր դպրոցների տասնամեակի ընթացքում աչքի է զարնել նաև մի թերութիւն, որն ինչքան հեշտ էր վերացնել ասպարէզից, այնքան նա բարձի թողի էր արւած ու մինչև օրս էլ այդ թերութիւնը մնում է նոյն վիճակի մէջ։

Այդ թերութիւնը ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ դպրոցական տօների անորոշութիւնը։ Մեր դպրոցները մինչև օրս դեռ չունեն մի կանոնաւոր ցանկ, մի պարտադիր հրահանգ մեր սեփական տօների։

Յայտնի է, որ մեր դպրոցները տօնում են երկու կարգի տօներ,—պետական և զուտ ազգային-եկեղեցական։ Պետական տօները որոշ են։ Այդ տօները, առանց բացառութեան, տօնւում են միօրինակ ամեն տեղ։ Գալով մեր զուտ ազգային-եկեղեցական տօներին՝ պէտք է ասել, որ դրանք շատ յաճախ յարուցանում են զուր տեղը այնպիսի անկանոնութիւն, որ դպրոցական վարչութիւնները ստիպւած են լինում իրենց պատասխանատւութեամբ այս կամ այն կարգադրութիւնն անել։

Ահա ձեզ բարեկենդանին եկող ս. Ղեւոնդեանց տօնը։ Մինչև օրս մեր դպրոցների վարչութիւնների համար պարզ չէ, թէ պէտք է դպրոցները տօնեն այդ տօնը՝ թէ ոչ։ Եղել են տարիներ, որ հրահանգւել են տօնելու. եղել են տարիներ, որ առանց հրահանգի մնալով՝ չի իմացւել ինչ անել։ Այստեղ, Թիֆլիսում, դպրոցական վարչութիւններին մնացել է տեղեկանալ անձամբ կամ թեմական իշխանութիւնից անմիջապէս և կամ Ներսիսեան դպրոցից։

Ահա ձեզ Անանիայի յղութեան տօնը։ Դարձեալ անորոշ ու անյայտ։ Յիշում ենք, հենց այս տարի էլ նոյնն եղաւ։ Այդ տօնը Թիֆլիսում տօնեցին ծխական դպրոցները, իսկ Ներսիսեան դպրոցում դասեր կային։ Չիմացւեց ով արդար վարւեց. արդեօք Ներսիսեան դպրոցը, թէ ծխական դպրոցները։

Ահա ձեզ ծննդեան տօների սկիզբը՝ Մեզանում, օրինակ հենց Թիֆլիսում, մի դպրոց արձակուրդ է տալիս իր սաներին դեկտեմբերի 23-ին, մի այլ դպրոց արձակում է դեկտեմբերի 24-ին։ Մի տեղ տօնում են օրւայ դասերի վերջից, V-րդ դասից յետոյ, մի այլ տեղ՝ նոյն օրւայ երրորդ դասից յետոյ։ Միով բանիւ. դարձեալ անորոշ ու անյայտ։

Եւ, վերջապէս, ահա Մեծ-Պասի երկուշաբթին։ Յիշում եմ. կային տարիներ, երբ այդ օրը տօնւում էր հենց Ներսիսեան դպրոցում։ Այդ բանն անդրադարձել էր նաև ծխական դպրոցների վրայ և դրանք էլ, ըստ մեծի մասին, տօնում էին։ Տօնում էին առանց իմանալու թէ՝ ինչու։ Բարեբախտաբար վերացաւ մեզանում այդ տօնը։ Մեզանում վերացաւ, բայց, որքան տեղեկացայ, գաւառներում կան տեղեր, ուր դեռ ըստ հին սովորութեան՝ Մեծ-Պասի երկուշաբթին տօնւում է դպրոցների վարչութիւնների կողմից։

Եւ այսպէս մի շարք տօներ... Երեւոյթը պարզ է։ Բայց հենց այդ պարզութեան մէջ առաջ են գալիս այնպիսի խնդիրներ, որ շատ անգամ հակամանկավարժական ազդեցութիւն են ունենում դպրոցների աշակերտութեան վրայ։

Ասում ենք՝ «ոչ, վաղը տօն չէ»։ Աշակերտութիւնը դպրոց է գալիս։ Մէկ էլ հրահանգւում է թէ՝ պէտք է տօնել։ Եւ ինչ... դպրոցի վարչութիւն մնում է աշակերտութեան առաջ անճիշտ, սխալ կացութեան մէջ, եթէ կուզէք՝ նոյնիսկ ստախօս... Մի այլ անգամ, երբ հաստատ գիտես, որ վաղը

*) Տես «Հորիզոն» № 40.

digitised by A.R.A.R.@

սօն չկ, յայտարարում են աշակերտութեանը։ Միւս օրը գնում ես դպրոց և տեսնում ես, որ դասարանի մի մասը դպրոց չի եկել։ Երրորդ օրը, երբ աշակերտից հարցնում ես, թէ ինչու երեկ դասի չէիր եկել, նա առանց այլևայլութեան պատասխանում է՝—Պարոն, կարծեցի թէ անցեալ անգամւայ նման, որ դաս՝ չեղաւ պիտի արձակէք՝ ես էլ չեկայ։

Պատահում է և այսպիսի դէպք.—մի ընտանիքից երկու հոգի սովորում են այլ և այլ դպրոցներում։ Անորոշութեան պատճառով այս կամ այն տօնը, դիցուք, տօնում է մի դպրոցում, իսկ միւսում չի տօնւում։ Տօնող դպրոցի սանը միւս օրը դպրոց չի գալիս, երրորդ օրը նա պատասխանում է քեզ թէ՝ «Պարոն, եղբայրս սովորում է այս ինչ ծխական դպրոցում, նրանք արձակուած էին, ես էլ կարծեցի թէ մեզ մօտ էլ տօն է, ես էլ չեկայ դպրոց»։ Եւ դեռ սա բաւական չէ, ականջս է ընկել յաճախ մի այլ տխուր փաստ. օրինակ, տօնող դպրոցի վարչութիւնը համեմատելով չտօնող դպրոցի վարչութեան հետ՝ աշակերտների կողմից խօսք է եղել իբր մէջ թէ մեր ուսուցիչները արձակուրդ, հանգստութիւն սիրողներ են, իսկ այս ինչ դպրոցի ուսուցիչները՝ պարապմունք ու աշխատանք սիրողներ...

Այս էլ կայ ի հարկէ.—Ցայտնի է, որ մեր ուսուցիչներից շատերը դասեր ունեն մի երկու կամ երեք դպրոցում։ Տօների անորոշութեան պատճառով ուսուցիչներից շատերը՝ վարչութեան կարգադրութեամբ, իբրև տօն, դասի չեն գնում մի դպրոց, իսկ միւս դպրոց դասի են գնում, որովհետև այդտեղի վարչութիւնը այս կամ այն տօնը չի յիշում տօնած։

Մի կատարեալ անկարգութիւն։

Ասես թէ չէր կարելի մի ընդհանուր կարգադրութեամբ հրահանգել, որ դպրոցները պէտք է տօնեն այս տօները և այս օրերը։ Ասես թէ չէր կարելի պարտադիր անել տօների մի ընդհանուր ցանկ, որի հիման վրայ թէ քաղաքներում և թէ գաւառներում ու գիւղերում միօրինակութիւն լինէր դպրոցական զբաղմունքների և արձակուրդների վերաբերմամբ։ Տեսնում էք, մի հասարակ խնդրից առաջ է գալիս պատասխանատւութեան հարց։ Այս դեռ բաւական չէ, նա ունենում է հակամանկավարժական լուրջ ազդեցութիւն սաների դաստիարակութեան, կարգապահութեան և ուսման ընթացքի կանոնաւորութեան վրայ։

Ու մի այսպիսի՝ ինքնին դիւրին կարգադրելի խնդիր, ունեցել է և ներկայումս էլ ունի մի լուրջ ուշադրութեան անհրաժեշտութիւն, բայց մինչև օրս թում է մեր դպրոցական իշխանութիւնների կողմից անուշադիր և անկազմակերպ վիճակի մէջ։

Նեկ-Տար

ՎՐԱՑ ԿԵԱՆՔ

ՎՐԱՑ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Դադարեցրած «Մեգոբարի» թերթի աշխատակից, «Մենք և հայերը» յօդւածների հեղինակ պ. Իմ-աշը նոր լոյս տեսնող սոցիալիստ-ֆեդերալիստական «Ձւենի Մեգոբարի» թերթի ամսոյս 9-ի համարում (№ 8), «Մենք և Թուրքերը» վերնագրի տակ մի յօդւած է զետեղել։ Թիֆլիսի նոյն կուսակցութեան օրգան «Սախալխօ Փուրցելին» ևս արտատպել է, և ինչպէս ինքն է ասում, այդ [?] յօդւածը։ Սաորև առաջ ենք բերում այդ յօդւածի բովանդակութիւնը չնչին կրճատումներով.

«Կովկասեան ազգութիւնների ոյժերի դասաւորումը վրացոց և թուրքաց մէջ մերձեցման խնդիր առաջ բերեց։ Այդ մերձեցումը տեղի ունեցաւ կեանքի թելադրանքով և անիրագործելին իրագործելի դարձաւ։

«Հայերի մի մասի իմպերիալիզմով յափշտակւած գործունէութիւնը, նրանց Կովկասեան ազգութիւնների մէջ գերիշխանութիւն ձեռք բերելու տենչանքը յուզմունք առաջ բերեց միւս ազգութիւնների մէջ և ամենից առաջ այն ազգութեան, որին իրականօրէն աւելի մեծ վնաս է պատճառում հայերի քաղաքականութիւնը։ Վերոյիշեալ հանգամանքը Կովկասի միւս երկու գլխաւոր ազգութիւններին զգացնել տւեց միութեան անհրաժեշտութիւնը։ Այդ միութիւնը, դեռ լինելով յարձակողական միտումներից, նպատակ ունի վերջ տալ հայերի մի մասի գերիշխանական ձգտումներին, զբաղւելով միմիայն ինքնապաշտպանութեամբ, հանդէպ այն պլուտոկրատիայի, որի ղեկավարներն են Մեսրոպ եպիսկոպոսները և Ցարութիւննաները։ Հայերի այդ ստնձարձակութեանը նպաստում էր Կովկասի նախկին բարձրագոյն իշխանութեան քաղաքականութիւնը և հայերը, կուրացած րոպէական արտաքին յաջողութեամբ, աչքաթող էին անում իրենց շուրջը ստեղծուած ատելութեան և յուզմունքի մթնոլորտը։

«Վրաց և Թուրքաց միացման շուրջը դեռ մինչև օրս էլ իրական քայլեր չեն արւել։ Այդ հարցի շուրջը արտասանւել են միմիայն մի քանի հրապարակային և բարեկամական ճառեր, որտեղ մարակւել է հայերի գերիշխանութիւն տենչող քաղաքականութիւնը և ընդգծւել, որ երկու ազգութիւններն էլ ձանձրացել են հայերի իմպերիալիստական այն ձգտումներից, որոնցով ոտնահարւում են միւս ազգութիւնների շահերը։ Թէպէտ վրացիները և Թուրքերը առիթը բաց չեն թողնում իրար յարգանք և համակրանք ցոյց տալու, սակայն այդ «միութեան» համար գործնական քայլեր պակասել են։ Միթէ դա բաւական է այդպիսի մի մեծ քաղաքական քայլի համար. մի քայլի, որը ուղղւած պէտք է լինի երրորդի յարձակողական քաղաքականութեան դէմ։ Անհրաժեշտ է բազմատեսակ գործունէութիւն կուլտուրական և տնտեսական ասպարէզներում։ Պաշտօնական ռեւերանսները կեանքի կւում մեզ օգուտ չեն տալ։

«Հետաքրքրական է, որ այսօրւայ խճճւած պայմաններում, երբ ամէն մի հասկացողութիւն գլխիվայր է ներկայացրած մեր առաջ, վրաց և Թուրքաց մերձեցումը թէ անհնար և թէ անժամանակ լինի։ Սակայն ոչ ոք չի կարող ուրանալ, որ այդ միութիւնը անհրաժեշտ եւ միակ միջոցն է կովկասեան ազգութիւնների մէջ համերաշխութիւն պահպանելու համար *)։ Եթէ այդ միութիւնը իրականանայ, հայերը ակամայից կը զգան այն, ինչի վրայ նրանք ուշադրութիւն չեն դարձնում. կիմանան, որ ոչ մի ազգութիւն չպէտք է կարողանայ տիրապետել և գերիշխանութիւն ստեղծել իր համար Կովկասում։ Կիմանան, որ ամէն մի ազգութիւն իր կալուի մէջ պէտք է տէրաւորի և որ կովկասեան ազգութիւնների ընդհանուր իդէալի իրագործումը կախւած է նրանց համերաշխութիւնից։ Մարդասիրական և սանտիմենտալ երևակայութեան արդիւնք չէ այս, այլ մեր դառն իրականութեան»։

Ապա Իմ-աշը ցանկանալով որ խօսքը գործի փոխւի, խոստանում է խօսել և միութեան պայմանների մասին։

Էհ, բարի ճանապարհ, բարի վայելում. ում հետ ուզում էք, միացէք։ Մենք ձեզ չենք խանգարում սիրով ապրել ում հետ յարմար կը դատէք։ Միայն պիտի լաւ գիտենաք, որ ընդհանուր համերաշխութեան մասին խօսել չէք կարող, երբ յատկապէս միանում էք մի օրոշ ազգութեան դէմ, միւսի դէմ։ Մենք ձեր միութիւնը կարձանագրենք իբրև փաստ, իբրև մի նոր հանգամանք և ըստ այժմ էլ կը տնօրինենք մեր անելիքը։ Ցաժմեան դէպս՝ հայ ժողովուրդը այսուհետև մի մազաչափ զիջում անգամ չի անի իր արդարացի ձգտումների մէջ։ Այդ քանին վստահ եղէք,—որպէսզի թիւրիմացութեան մէջ չընկնէք։

Ա. Թ.

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շւէյցարական ամենատարածւած „Journal de Geneve" լրագիրը, որ մեծ կշիռ ունի նաև Գերմանիայում, ասում է, որ Վերդենի տակ վճռւում է գերմանական [?] բաղդը։ Աւելի ճիշտ կը լինի ասել,—նկատում է Ժընևի մի ուրիշ լրագիր,—որ այդ բաղդն արդէն վճռւած է և այն էլ Հոհենցոլլերնների համար ամենաաննպաստ կերպով։

— «Веч. Вр.»-ին Կոպենհագենից հեռագրում են, որ Բեռլինում ոստիկանութիւնը պահպանում է Շպրեէի ափերը, որովհետև սովից և վշտից յուսահատութեան հասած կանայք իրը թէ ջուրն են նետւում իրենց երեխանց հետ։ Կանանց անձնասպանութեան դէպքերը Բեռլինում աննախընթաց չափերի են հասել։ Բեռլինի կանայք այն աստիճան կատաղած են, որ հրդեհում են հացի և ալիւրի պահեստները։ Գերմանիայի ամէն ծայրերից տեղեկութիւններ են հասնում, որ կատաղութիւնն աճում է։

— «Dagens Nyheter»-ը սաելով, այս օրերս Համբուրգից երկու շոգենաւով Լիբաւա են ուղարկւած երկու 17-դիւյմանոց մորտիր, որոնք նշանակւած են Դւինսկի ճակատի համար։

— Լիսաբոնից հաղորդում են, որ մի ահագին ամբոխ խանդավառ ցոյցեր է սարքել Ֆառեակ [?] Համաձայնութեան պետութիւնների և Բրազիլիայի դեսպանատների առջև։ Բրազիլիայի դեսպանը յայտարարել է, որ Գերմանիայի կողմից Պորտուգալիային պատերազմ յայտարարելը բնաւ վախ չի պատճառել Բրազիլիային, այլ ընդհակառակը աւելի ոյժ է տւել Բրազիլիայի դէպի Պորտուգալիան տածած համակրանքին։

— Ռիօ-դը-Ժանէյրոյից հաղորդում են, որ քաղաքական յայտնի գործիչ պատգամաւոր Դոնսալվօ Մայօ մտադիր է պատգամաւորների ժողովում առաջարկել, որ կառավարութիւնը գրաւէ Բրազիլիայի նաւահանգիստներում գտնւած գերմանական նաւերը։

— Հռոմում ժողովրդին կայ հիմնելու պատերազմական օգաշութեան մինիստրութիւն Մարկոնիի գլխաւորութեամբ։

*) Ըղղծ. մերն է։ Ա. Թ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ո՞Վ Է ԲԱՐՔԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ԽՕՍՈՂԸ *)

Բայց «գիտնականի» գանձերը, գանձերը... չմոռանամ խօսել այդ մասին։ Անհրաժեշտ է այժմ իսկ ասել, որ պ. «Հրապարակախօսի» հեղինակութեան առջև իմ գիտական պատրաստականութեան անչափ համեստ աստիճանը կարող է միայն quantite negligeable համարւել։ Զնայելով դրան, վստահանում եմ ընթերցողին առաջարկել իմ հետևեալ նշմարները։

Ես չէի կամենայ այստեղ խօսել գիտական-պատմական ծանրակշիռ խնդութիւնների մասին. առաւել ևս կարիք չկայ առանձին պատմական հետազօտութիւնների խնդիր յարուցել, որոնց տեղը լրագրական էջերը չեն։ Իմ նկատումները հիմնւած են մարդկային հասարակ տրամաբանութեան և առողջմտութեան վրայ. թւում է, նորա անպայման մատչելի և հասկանալի կը լինեն բոլոր հասարակ մահկանացուների համար։

Գ. Միք. Վարանդեանը ասում է. քանի որ հայոց լեզուն ծագել է նոյն ընդհանուր աղբիւրից, ուսկից ճիւղաւորւել են զենդական, ֆարսական, յունական, լատինական, սլաւոնական, գերմանական լեզուները, քանի որ այդ լեզուների ծագման աղբիւրը մէկ է եղել, այն է սանսկրիտը, և քանի որ բաժանւելով սանսկրիտից, հայ լեզուն էվօլիւցիայի հոսանքում աստիճանաբար ազգայնացել է, դաւել, անորոշից դէպի որոշը անցել, ուստի կարելի է ասել, որ լեզուն ըստ իր ծագման պարագաների միջազգային է և ոչ ազգային։ Այնուհետև պ. Միք. Վարանդեանը, աշխատելով միտքը աւելի խորը հիմնաւորել, օրինակ է բերում նախապատմական այն շրջանը, երբ մարդկային ցեղը homo sapiens կոչւելու բարձր վկայականը դեռ չէր ստացել, երբ՝ նման միւս կենդանիներին, իր հոգեկան աշխարհը նա արտայայտում էր անորոշ հնչիւնների արտասանութեամբ։

Այս է պարոնի իմաստալի տեսութիւնը, որը մասամբ համեմւած է զանազան տիպի հայհոյանքներով, մասամբ էլ քողարկւած է մեծ-մեծ մարդկանց անուններով։

Թողնենք մեծ մարդկանց անունները, որոնց ծանրութեան տակ կարող ենք, եթէ ոչ երկուսս էլ, գոնէ մեզնից մէկը, ճխլւել։ Իսկ վերոյիշեալ տեսութեան անվայել համեմունքը ժամանակաւորապէս պահ տանք իրեն՝ պ. «Հրապարակախօսին»։

Առաջին հայեացքից դժւար չէ նկատել, որ մեր «բարեկամի» տեսակէտը արդիւնք է հասարակ սոփեստութեան։

— Լեզուն, ըստ իր ծագման պարագաների միջազգային է, որովհետև նա ճիւղաւորւել է նոյն աղբիւրից, ուսկից առաջ են եկել միւս լեզուները։

Ուրեմն, հետևելով այսպիսի տրամաբանութեան, կարող ենք ասել, թէ մարդկային ցեղը՝ ըստ իր ծագման պարագաների միջազգային է, համամարդկային, որովհետև էվօլիւցիայի հոսանքում նա առաջացել է կենդանական աշխարհի մէկ տեսակից, իսկ այժմ մարդկութեան հատորները, համաձայն պ. Միք. Վարանդեանի տեսակէտի, զուտ ազգային են, և միայն ազգային։ Ուրեմն՝ անգլիական հոյակապ իրաւունքը իր ճկունութեան և ձևերի հարստութեան բոլոր արժանիքներով հանդերձ ազգային է։ Նա ազգային է, երբ հանճարեղօրէն կառավարում է իր խաղաղ հովանու տակ անել ու զարգացնել տասնեակ ազգութիւններ... Ուրեմն՝ ժամանակակից միջազգային յարաբերութիւնները, նրանց արտաքին ձևաւորումը և ներքին կազմը, ինչը միջազգային իրաւունքը—այդ բոլորը ներկայիս զուտ ազգային են, ազգայնական բնոյթով...

Ուրեմն՝ մեր մտածողութեան օրէնքները, ինչը տրամաբանութիւնը, որպէս երևոյթ և որպէս գիտութիւն, ազգային է և միմիայն ազգային։ Ազգային է այդ դէպքում և մաթեմատիկան, և աստղագիտութիւնը... Հետաքրքրական է, որ ազգի սեփականութիւնն են այդ հրաշալի գործերը։ Մի քիչ համբերութիւն. յոյս կայ, որ պ. Վարանդեանը շուտով անժխտելի ապացոյցներ կը բերի, թէ այդ երևոյթները ոչ միայն ազգային են, այլ նոյնիսկ զուտ հայկական...

Պարզ է, որ պ. «Հրապարակախօսի» տեսակէտը տանում է դէպի անհեթեթութիւն։ Եթէ ճիշտ է, որ բոլոր վերոյիշեալ լեզուները տանում են մէկ աղբիւր—սանսկրիտ, յամենայն դէպս անկարելի է ենթադրել, իբրև թէ իւրաքանչիւրը այդ լեզուներից իր խայտաբղէտ բովանդակութեան ամբողջութեամբ ծագել է սանսկրիտ սկզբնալեզւից, այլապէս հարկադրւած կը լինէինք ընդունել, որ ինչը սանսկրիտը [?] հարստութեամբ օժտւած լեզու է եղել, որ իւրաքանչիւր հասկացողութեան համար պատրաստի նա ունեցել է այնքան բառեր, որքան այժմ կան լեզուներ... մի բան, որ անկարելի է և անհեթեթ։ Սանսկրիտը ժամանակակից լեզուների համեմատութեամբ շատ աղքատ և տարտամ է եղած։ Անշուշտ, և հայերէնը, և զենդերէնը, և լատինական, յունական, սլաւոնական լեզուները սանսկրիտից ընդունել են իրենց լեզւական գանձը ոչ ամբողջապէս, այլ միայն շատ աննշան տոկոսով։ Ինդրի վիճակը այսօր այդպէս էլ ընդունւում է գիտութեան մէջ։ Եթէ այդպէս է, խնդիր է յարուցւում. հապա ինչպէ՞ս և ինչ միջավայրում կարող էին ծագել լեզւի բովանդակութիւնը կազմող այն տարրերը, որոնք սանսկրիտի ծագում չունեն, առաջացել ու ստեղծւել են ազգային կեանքի ուրոյն պայմաններում, ազգի, որպէս որոշ խմբակցութեան, գոյութեան կւում, պատմական այն բարդ միջավայրում, որտեղ ծնունդ են առել ազգային կրօնը, իրաւունքը, բարոյականութիւնը, եկեղեցին։ Եթէ իրաւացի է և նոյնիսկ անվիճելի, որ իրաւունքը, կրօնը, եկեղեցին, բարոյական սկզբունքները պատմութեան սկզբնական շրջաններում եղել են սոսկ ազգային, ապա ակներև է, որ լեզուն ևս, ըստ իր ծագման պարագաների, ազգային է, ինչպէս և վերոյիշեալ գործօնները։

Ազգային քաղաքակրթութեան միջուկը, էութիւնը կազմում են ոչ միայն լեզուն, այլև իրաւունքը, բարոյականութիւնը, էսթեթիկան, կրօնը, եկեղեցին։ Այս երևոյթների մեծագոյն մասը վաղուց է ինչ կորցրել է ազգային բնոյթը և դարձել համամարդկային։ Լեզւի զարգացման պրոցէսսի արդի ընթացքը դարձած է դէպի համամարդկայնացումը և նա ժամանակով նոյն ճակատագիրը կունենայ, ինչպէս վերոյիշեալ գործօնները։ Լեզուն արտայայտիչ է հոգեկան արժէքների. նա ձևակերպում է մեր իրաւագիտակցութիւնը, բարոյական, կրօնական, գիտական, տեխնիքական հասկացողութիւնները, որոնք աստիճանաբար ընդհանրանում, համամարդկային են դառնում։ Լեզուն ևս, որպէս հանճարեղ արտայայտիչ այդ ներքին հոգեկան հարստութիւնների, համակերպւում է իր բովանդակութեանը և ենթարկւում անվերջ փոփոխութիւնների, որոնք տանում են դէպի ապազգայնացումը *)։

Գ. Միք. Վարանդեանի ժամանակերպի իսկութիւնը միայն այն ժամանակ երևան կը գայ, երբ կարողանանք պատել նրա արտայայտութիւնների դիմակը, վարագոյրը... Հանդիստ թողէք և Սպենսերին և Հեգելին. այդ հանճարները նրա համար չեն, որ դուք նրանց անունները աջ ու ձախ հոլովէք և ձեր ինքնին պարզ ու հասկանալի մտքերին մութ ու բարդ կերպարանք տաք։ Ձեր ասելիքը պարզ է. ուզում էք ապացուցել, որ ազգայնական սկզբունքը անմեռ է, անփոփոխ ու յաւիտենական։ Բայց ինչ արած, երբ փաստերը, իրականութիւնը և վերջապէս պատմութիւնը,—խոմ գիտէք, ձեր մտերիմ պատմութիւնը, որ իր բոլոր գաղտնիքները օրական մի քանի անգամ փսփսում է ձեր ականջին, այլ բան են ասում։

Ի՞նչ են ասում բերւած փաստերը։

Նրանի թէ ընթերցողը կարողանար ըմբռնել այդ փաստերի ներքին իմաստը և հասկանալ նրանց պերճախօս լեզուն։

Եւ քանի որ այսքանն էլ բաւական է հակառակորդիս, ես կը ցանկայի այս գրութիւնը վերջացնել, միայն վերջացնել այնպէս, ինչպէս սկսեցի։ Մի մարդ՝ որ սովոր է իրողութիւններ խեղաթիւրել և իր խօսքը հաստատելու համար առաջ բերել չեղած փաստեր. մի մարդ՝ որ պարապում է յանցագործութեան վկայական տալ այն անձանց, որոնք համարձակութիւն կունենան իրենց սեփական կարծիքը յայտնել շրջապատի մասին. մի մարդ՝ որ վստահանում է, ուրիշներից լսած անստոյգ լուրերի հիման վրայ, հերոստրատի անունը տալ իր այն հակառակորդին, որը նրա հասցէին և ոչ մի անվայել խօսք չի արտասանել. մի մարդ՝ որ քննադատելով ուրիշների հայեացքները, սովորութիւն ունի դուրս գալ անկողմնապահութեան սահմաններից և առանց առիթի ու պատճառի իր հակառակորդին որակել անվայել ածականներով. մի մարդ՝ որ կարող է ուրիշին անձնական վիրաւորանք հասցնել և ապա համոզել այդ ուրիշին, որ նա նեղանալու, վիրաւորւելու իրաւունք չունի, որ նա պարտաւոր է չնեղանալ, երբ նրան հայհոյում են, երբ նրա պատիւը ցեխն են նետում. և վերջապէս մի մարդ՝ որ մինչև օրս չի ըմբռնել այն արեգակի պէս վառ պայծառ ճշմարտութիւնը, թէ անհրաժեշտ է յարգել մերձաւորի անձնաւորութեան գաղափարը, նրա իրաւունքն ու պատիւը... յանկարծ այդպիսի մի մարդ հրապարակախօսի դեր է այսօր ստանձնած և խեղճ հայ հասարակութեանը առաջնորդում է...

Դէպի ուր...

Հ. Համբարձումեան

*) Տպ. ցենզ. կամ. հրահանգով։

*) Ազգի գոյութեան խնդիրը, այնուամենայնիւ մենք չենք կարող ժխտել. ազգային քաղաքակրթութեան հիմքերը մենք ընդունում ենք, որպէս պատմական անհրաժեշտութիւն, ուստի իւրաքանչիւր ազգ պիտի ունենայ ինքնորոշման իրաւունք։ Հ. Հ.

Խմբագիր՝ Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ-ՇԱՊԵԼՆԻԿՈՎԱՑԻ

Նիկոլաեւսկայա փողոց, № 7. Բօ-Մանդի դիմաց, Վորոնցովի արձանի մօտ։ Ընդունում են ժամադրութ. բժիշկները, առաւ. ժ. 8-ից—երեկ. 8 ժամը։ Կարելի է բժշկել բոլոր ցաւերի առանց [?] և ատամները հանել առանց ցաւի. Թմրեցուցիչ դեղերի ներգործութեամբ։
Ատամնաբուժարանն ունի արհեստանոց, որտեղ ընդունւում են պատւէրներ ամէն տեսակի արհեստական ատամ. համար. պատւէրները ես ը տարւում են շուտ։ Արհեստական ատամներ սկսած 1 ռ. 50 կոպէկից և վեր։ 24 25—16

Բացւած է 1916 թւի
բաժանորդագրութիւն

Армянскій Вѣстникъ

հասարակական-քաղաքական և գրական շաբաթաթերթ, նւիրւած հայկական կեանքին վերաբերող հարցերին.
ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ
Խմբագրութեամբ Յ. Ամիրեանի, աշխատակցութեամբ Ա. Կ. Զիվելեգովի։
Տարեկան բաժնեգինը՝ 5 ռ., 1/2 տարւանը՝ 3 ռուբ., ամսական՝ 75 կոպ.։
Առանձին համարը 15 կ.։
Հասցէ՝ Москва, Остоженка, 2-й Ильинскій пер., д. № 3. 2Ե. 3—2

Ծախւում են ՎԵՐՋԻՆ օրինակները

Յ. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ

ՌՈՒՍ-ՀԱՅ լիակատար բառարան, գինը 8 ռ., կազմած 9 ռ.
ՀԱՅ-ՌՈՒՍ լիակատար բառարան, գ. 6 ռ., կազմ. 6 ռ. 70 կ.
ՍՏՈՅԳ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ գինը 50 կոպէկ.
ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՌԻ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ գինը 50 կոպէկ.
ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ԻՆՔՆՈՒՍՈՅՑ
Ա. մ. 25 կ., Բ. մ. 40 կ.։
Դիմել՝ А. Дагбашяну, Тифлисъ, Солакская, 14. 280 10—3

ԿՈՐՑՐԵԼ ԵՄ

և ոչ մի տեղեկութիւն չունիմ 8 հոգուց բաղկացած ամբողջ ընտանիքիս մասին։ Հայրս 60 տարեկան՝ Գրիգոր Մանուկեան, մայրս Սիմէ—50 տարեկան, եղբայրներս—Մուշեղ և Նրւանդ 20 և 7 տարեկ., ամուսինս—Կրապիօն 25 տար. և երեք երեխաներս Թագուն, Ռուբէն և Արշակ 6, 4 և 2 տարեկան։ Իմ ընտանիքը յայտնի է Բաղէշ—Մեզրեցի Աւետի տունը. Աղերսում եմ տեղեկութիւն ունեցողներից հաղորդել՝ Тифлисъ, Пушкинская ул., № 6. Чайное заведеніе Бабаева, յանձնել Մանուկ Գրիգորեանին։ 303 1—1

Ներքոյ ստորագրողներս կուզենք գիտցնել մեր ծնողներուն, բարեկամներուն և ծանօթներուն մեր ողջ ըլլալը և Ռուսիոյ մէջ որպէս գերի գտնուիլը.
1. Կարին քաղ. սափրիչ Արամ Ա. Զիլինկիրեան, 2. Բ. Գոմաձորցի Ալէք. Մ. Ֆրատեան, 3. Նոյն գիւղէն Սարգիս Դ. Արտեան, 4. Բ. Հերթև գիւղացի Անդրէաս Ս. Բոզոյեան, 5. Խնուս Բ. Ցոբէթ Գ. Լուսարարեան, 6. Խնուս Գարաչողանցի Գէորգ (Ալօ) Խ. Զլխատեան։
Մեզ փնտրողները թող դիմեն հետեւեալ հասցէին. Нижній Ташлъ. Пермской губ., Платиновые Пріиски Шультиха. Военно Плѣнному—անուն, ազգանուն։ 282 4—4

Ի գիտութիւն մեր բարեկամների և ազգականների յայտնում ենք, Խարբերդ [?] գիւղացի Միհրան Մարգարեանը իր ընտանիքի հետ ողջութեամբ կը գտնուի Թիֆլիսում, իսկ թեւան Մարգարեանները՝ Լեւոնը, Գէորգը, Սահակը Ալմաստը իր զաւակներով ողջ և առողջ կը գտնին գիւղում. յայտնում է Սեդրակ Մարգարեանը։
301 1—1

ԾԱԽՒՈՒՄ Է

Զուլքու մեքենայ
10 կլասով։
Հասցէն՝ Майданскій переул.
հարցնել Միրիմանեանների
300

ՄԱՐԴ!
ԴՈՒ ՓԱՌՔ ԵՍ ՈՐՈՆ
ԲԱՅՑ ՉԵՍ ՀԱՍՆՈՒ
ՆՐԱՆ.

Մէկը՝ առանց կոպէկի մեծ գ
սկսում և առաջ գնում. միւսը նա
ձում է նրան, իր ծննդեան օր
ժամը անիծում, ճակատագրից
գատւում։ Այն ինչ՝ բաղդը, ճ
տագիրը դեր չունեն այդտեղ։
Շատերը կան, որ դեռ չեն ըմ
նում իրենց անաջողութիւնների
կական պատճառները, չգիտեն,
դրանք թաքնւած են քայքայւած
գանիզմի և ջղային հիւանդութ
ների մէջ։ Ջղային հիւանդութ
գլխաւորապէս առաջ է գալիս
ուղեղի և ողնաշարի անկանոնու
նից և հիւթի ու ֆոսֆորի շատ կ
նելուց։
Ջղային հիւանդութիւնները զ
զան տեսակի են. օր. գլխացաւ,
ցումներ, մէջքի, ողնաշարի, եր
կոկորդի, ոտքի, ձեռքի ոսկոր
ցաւ, անքնութիւն, ծանր երա
երբեմն աչքերի խաւարում, դող,
հանգստութիւն, օրգանական թո
թիւն, մոռացկոտութիւն, վախ,
ցողութիւն, բարկացկոտութիւն,
հարութիւն և այլն։
Դրանց բուժելու երկու ճանապ
կայ. 1) Անպայման հանգստութ
մտաւոր և ֆիզիքական աշխատա
ներից առ ժամանակ խուսափել
բան, որ դժւար է ներկայ ջղ
դարում, երբ ամէն վայրկեան ց
դէպքերն են յաջորդում միմեանց։
Մնում է երկրորդ միջոցը՝ մն
բար հիւթեր ընդունելը։ Իսկ ա
ամենալաւ հիւթը ՖՈՍՖՈՐՆ է։
Պարիզի յայտնի բժիշկ Դիլէյն
կար աշխատանքից և փորձերից յե
աջողել է պատրաստել միակ դե
որը պարունակում է իր մէջ մեծ
նակութեամբ ֆոսֆոր. այդ դեղը
ւում է Սոմիմալոլ, որը վերակ
նում է կորցրած երիտասարդութիւ
առողջութիւնը և ընդհանուր ջղայ
թիւնը և թուլութիւնը. արտասահ
նի և Ռուսաստանի յայտնի պրո
սորները, բժիշկները և հիւանդն
տւել են իրենց գովասանքը և
հակալութիւնը և այժմ զանազան
նատորիաներում և հիւանդանոցներ
բժշկում են հիւանդներին. Պարի
յայտնի բժիշկ Դիլէյն հանճարեղ
ղով՝ Սոմիմալոլով... Ահա ինչ են
րում Սոմիմալոլի բժշկութեան մաս
բժիշկները.
Ցարգելի բժիշկ! Ուրախութեա
յայտնում եմ, որ Սոմիմալոլ պրեպ
րատը տալիս է զարմանալի արդիւն
Սոմիմալոլ պրեպարատը հանճար
գիւտ է. Նա ընդունելու համար չ
գեղեցիկ կերպով բաժանւած է և ամ
բողջ սրտով աջողութիւն եմ ցանկ
նում նրան։
Իմ հիւանդների սեռական ջղայնու
թեան ամենածանր դէպքերը ես բ
ժշկում եմ Սոմիմալոլով. հիւանդու
թեան թեթև դէպքերում Սոմիմալոլ
ազդեցութիւնը նկատւում է 2—3 շ
բաթից յետոյ, իսկ ջղային հիւանդու
թիւնների դժւար դէպքերում՝ 3—
շաբաթից յետոյ։
Աչքի առաջ ունենալով պրեպարա
տի կատարելագործութիւնը մի քան
դէպքերում, ես այն յանձնարարել ե
հիւանդին նոյն իսկ ոչ նրա ներկա
յութեամբ, ցոյց տալով նրան դեղա
տոմսից օգտւելու հեշտ ձևը։
Սեռական անկարողութեամբ բռնւա
հիւանդները Սոմիմալոլով աջողու
թեամբ կարող են օգտւել առանց
բժշկի դեղատոմսի, որ առանձնապէ
ձեռնտու է, աչքի առաջ ունենալո
այն կեղծ ամօթխածութիւնը, որ բ
դում են հիւանդները։
Սեղմում եմ Ձեր ձեռքը՝ պրոֆ. Մ
Լեգուաբ։
Իսկական Սոմիմալոլը պատրաստւ
է Ֆրանսիայում (Պարիզում), ամեն
արկղ ունի գործարանի դրոշմը՝ Institut „Dr Calvet Paris". մի տուփ
բաւական է, որ դուք զգաք ձեր ձեռ
ցայի գործողութիւնը եւ դուք կը սպաս
ճաք ձեր ուզած եռանդը եւ առողջու
թիւնը. դեղերը ճեթ ուղարկւում է բ
լոր եւրոպական և Ռուսաստանի պրո
ֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների
գովասանքները և շնորհակալական
նամակները։
Պատւէրները, փողը և նամակները
ուղարկել 1) Тифлисское отдѣленіе Института доктора Кальве. Тифлисъ. Эриванск. площ. Пушкинская, 8, верхній этажъ, отд. 9/2 (Ներքև
հասցէն գրել լրիւ, ինչպէս որ ասւած
գրւած է)։ Մէկ տուփն արժէ 7 ռուբ
ճանապարհածախսով և վերադիր վճ
ճարով, 50 կոպ. աւելի արժէ։
դարկի 7 ռ. փողը առաջուց լինի
ճանապարհածախս չի վճարւում, իսկ 4
տուփն արժէ 25 ռ.։
Վերադիր վճարով ուղարկւում է մի
այն 2 ռ. 50 կ. կանխավճար ստանա
լուց յետոյ։
884 0—14

Հրատարակութիւն «Լոյս» Ընկ.

Дозв. воен. ценз.

Типографія „МАМУЛЪ", Лорисъ-Меликовская ул. № 22.

digitised by A.R.A.R.@